

# Ode Parfum

DE JONGE  
JAREN VAN EEN  
GROOT TALENT

GEERTJE  
GEERLINGS



# Ode Parfum

ROMAN

Geertje Geerlings



# Colofon

Eerste druk: mei 2020

Geertje Geerlings

Uitgever Vogelvrij

Omslagontwerp & typografie: epublicist.nl | zinnenprikkelend

ISBN 978-90-830558-1-7

*© 2020 Uitgeverij Vogelvrij. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaargemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n).*

*© 2020 Uitgeverij Vogelvrij. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior permission in writing from the proprietor(s).*

# 1.

Ik zie nu mijn hele leven als een film voor me, zoals dat gaat als het einde in zicht is, wat er allemaal gebeurd is, maar ik zie ook het eerste stukje van de toekomst, hoe het straks zal zijn als ik er niet meer ben. Als je lang hebt geleefd zoals ik, weet je hoe iets zal zijn. Hoe het waarschijnlijk zal zijn, moet ik zeggen, want je weet het nooit zeker. Dat is het mooie, alles loopt volgens begaande paden en bekende wegen en dan opeens even niet, grijpt het lot in en moeten er nieuwe paden ontstaan en nieuwe wegen worden ingeslagen, die dan vervolgens weer geruime tijd voorspelbaar gelopen kunnen worden.

Ik zie de eerste bijeenkomst na mijn dood. De atmosfeer in de zaal is die van geheimzinnigheid en opwinding, diepbedroefd zal men immers niet zijn. De meesten zijn blij dat ik er niet meer ben, denk ik, ik was lastig en veeleisend, en los daarvan, nu zijn zij aan de beurt, eindelijk. Men praat met gedempte stemmen, de aanwezigen voelen een mysterieuze belofte voor de toekomst, ze voelen een spanning, zoals die er eigenlijk altijd geweest is bij ons, bij parfumhuis Isabelle. De sfeer in een bedrijf is natuurlijk zoals het karakter van de oprichtster en directrice, want begaande paden en bekende wegen zijn vaak voorspelbaar, ik ben dat zelf echter absoluut nooit geweest. Er hoort spanning bij mij, spanning en juist onvoorspelbaarheid.

De werknemers kijken nieuwsgierig naar het podium waarop straks verteld gaat worden hoe het bedrijf verdergaat nu ik er niet meer ben. Ze zijn van alle leeftijden en het valt op dat ze er stuk voor stuk goed uitzien, iedereen is stijlvol en elegant. Ik hou nou eenmaal van mooie mensen en ik heb altijd, ook al werd dat niet altijd op prijs gesteld door mijn talrijke criticasters, bij het aannemen van personeel het uiterlijk mee laten wegen, in belangrijke mate zelfs. Ik hou van lekker eten, ik hou van mooie auto's, ik hou van overweldigende en subtiele geuren, ik hou van prachtige mensen.

Als de deur naar de gang met een zachte klik gesloten is, valt er een stilte. Dan dooft het licht en verschijnt het logo van het bedrijf op het scherm. Daarna vloeit het beeld over naar een close shot van mijn gezicht, van de oude Isabelle Hoedemaker, de oude maar stijlvolle *mater familias*, die het woord tot de camera richt. In de achtergrond zien we een open deur naar mijn mooie en ruime slaapkamer, daar is een glimp op

te vangen van het enorme hemelbed, de gift van mijn medewerkers voor mijn vijfenzeventigste verjaardag.

‘Lieve mensen, tegen de tijd dat jullie dit zien, ben ik er niet meer, maar dat weten jullie natuurlijk al. Het is een eigen keuze geweest, ik heb het zelf gedaan, zoals ik alles in mijn leven zelf gedaan heb. Het is mooi geweest, ik stop ermee.’

Men kijkt, zal toch even geschokt zijn, toch wel, denk ik, hoewel velen het wel vermoed zullen hebben. Ze kennen me tenslotte.

‘Dat is mijn kracht geweest en mijn zwakte. Ik werd erom bewonderd dat ik zo sterk en onafhankelijk was, maar erg gelukkig heeft het me niet gemaakt. Dat is helaas een feit. Ik heb een aantal grote liefdes gekend in mijn leven. De laatste kennen jullie allemaal. Dat is mijn levenswerk, deze zaak, mijn parfums, onze geuren. Vele tientallen jaren hebben we er met z’n allen aan gewerkt en we mogen trots zijn op wat we bereikt hebben.’

Wat is er op mijn gezicht te zien? Ze vragen het zich af. Angst? Bitterheid? Nee. Het is de gebruikelijke kracht en vastberadenheid, geen treurnis of frustratie in ieder geval. Daar geef ik me niet aan over, dat heb ik nooit gedaan. Zonde van mijn tijd, vond ik.

‘Het leven dat ik geleid heb voordat ik aan Isabelle begon, kennen jullie niet. De eerste twintig jaar van mijn leven. Ruim twintig jaar. Iemand heeft er weleens naar gevraagd. Onze jonge medewerkster Antoinette bijvoorbeeld. Regelmatig vroeg ze naar mijn jeugd.’

Een paar aanwezigen lachen even nerveus, zo zal het gaan, ik weet het zeker, en ze kijken om naar een jonge vrouw die bloost. Zelfs als je via het scherm door Isabelle wordt aangesproken, bloos je. Antoinette zal blozen.

‘Ook journalisten. Ze hebben me altijd bestookt met vragen over het verleden. Ik heb nooit iets verteld. Ik wilde het niet. Het was van mij.’ Ik wacht even en ik kijk rustig in de camera, volledig op mijn gemak en zeker van mezelf. In de zaal kan je nu een speld horen vallen, denk ik. ‘Daar komt nu verandering in,’ vervolg ik dan zacht. ‘Ik wilde mijn verhaal eerst op papier zetten, maar ik dacht, in deze tijd, waarom vertel ik het niet op beeld? Dus vandaar.’

Weer val ik even stil, dan haal ik diep adem, alsof ik een aanloop neem. Men wacht. Zijn ze nieuwsgierig? Misschien wel niet. Toch zullen ze me aan moeten horen, dat is het laatste wat ze voor me moeten doen, daarna kan het gevecht om de macht in alle hevigheid beginnen. Nu nog even

niet, vrienden. Ik heb nog even de aandacht.

‘Het is het verhaal van een jonge vrouw die een succesvolle carrière begon, omdat ze niet met de liefdes van haar leven kon zijn. Het kon niet. Om verschillende redenen. Het is mijn verhaal. Om jullie te vertellen dat succes, hoe mooi en hoe groot ook, alleen maar compensatie is voor liefde. Het is een cliché, maar ik kan er niks anders van maken. Ga ervoor zitten. Het duurt even. Daarna zullen jullie geen last meer van me hebben.’

Niemand zal protesteren, niemand zal vertrekken. Men is gewend te doen wat Isabelle zegt. Men is gewend te doen wat ik zeg. Zelfs als ik er niet meer ben.

## 2.

Het is een film, de film van mijn leven. Het is 1940. Het is alsof ik er zelf bij ben, of ik er bewust bij ben, moet ik zeggen. De geboorte van Isabelle, mijn geboorte. Mijn moeder Gerda baart, er is een dokter bij en haar man, Arnold, mijn vader, staat in de deuropening en kijkt angstig toe. Buiten klinken de vliegtuigen en bombardementen.

De geur van angst, dat wat honden kunnen ruiken. Angst voor wat er buiten gebeurde en angst voor eventuele complicaties bij de geboorte. Het was het eerste wat ik rook in mijn leven. Het lijkt wel of ik het nog weet, alsof ik me mijn eigen geboorte herinner. Het was mei 1940 en ik kwam terecht in een wereld van angst. Buiten gierden de bommen.

De dokter houdt het net geboren baby'tje in de lucht. 'Het is een meisje,' zegt hij.

'Het is een meisje,' echoot de vader en hij loopt verder de kamer in, minder angstig nu, nu het bloederige gedeelte voorbij is. Een ontploffing klinkt vlakbij. Men duikt in elkaar.

Moeder Gerda komt overeind. Haar gezicht is bezweet. 'Goeie god!' roept ze, 'Hou op. Hou op!'

Verbijsterd was ik. Waar was ik in godsnaam terecht gekomen? Wat werd er van me verwacht? Ik deed wat me het beste leek: ik begon te huilen.

Het baby'tje begint te huilen.

'Hoe heet ze? Weten jullie dat al?' De dokter droogt zijn handen af.

'Isabelle,' zegt Arnold, 'Isabelle Josefina.'

Ik kreeg de namen Isabelle Josefina Hoedemaker.

Moeder Gerda neemt het kindje bij zich en kijkt er verliefd naar. 'Hallo Isabelle. Welkom. Wat ben je mooi. Wat ben je ongelooflijk mooi.' Weer klinkt er een ontploffing dichtbij. Ze drukt haar kindje dicht tegen zich aan. Ze zal het beschermen, tegen welke oorlog dan ook.

In het begin voelde ik me beschermd, in het begin wel.

Mijn vader was koffiebrander. Ik ben opgevoed met koffie, maar ik hou er eigenlijk niet eens van. Niet echt. Als het droog en versgemalen niet zo lekker geroken had, zou ik het nooit gedronken hebben. Het hete water verpest voor een groot gedeelte de mooie geur die koffie heeft, de zachte

geur wordt er hard en penetrant van.

In de tweede scène van mijn film is Arnold aan het werk in de koffiebranderij. Zijn dochttertje Isabelle, vier jaar oud, kijkt geïnteresseerd toe. 'Het is de geur die de koffie maakt tot wat ze is,' zegt hij. 'Maar dat is met alles zo. Zonder geur geen smaak. Onthoud dat. De geur is het belangrijkste. Zul je dat goed onthouden?'

Het meisje knikt.

'Goed zo.'

Hij werkt door, kijkt ondertussen een paar keer op de klok en naar een andere man in de fabriekshal. Wacht hij ergens op? Daar ziet het naar uit.

Het kleine meisje zit rustig op een kleine krat en kijkt. Ze kijkt en ruikt. Soms sluit ze even haar ogen om de wereld om zich heen tot haar door te laten dringen: koffie, smeerolie, zweet. Het is verbazingwekkend hoe rustig ze is. Haar ogen staan zo volwassen. Het is een oude ziel, zouden sommigen tegenwoordig zeggen, ik geloof daar niet in, ik geloof dat ik geboren ben met kracht, ik geloof dat ik sterk geboren ben. Dat zeg ik nu, dat durf ik te zeggen, omdat ik het weet, omdat ik in de loop van de jaren mezelf en de anderen heb leren kennen. Het is geen ijdelheid, ik ben niet ijdel, ik heb genoeg om me voor te schamen. Maar sterk ben ik altijd geweest.

'Vind je dat het hier lekker ruikt?'

De kleine Isabelle knikt een leugen, want ze vindt de combinatie van geuren verre van aangenaam. Ze knikt uit beleefdheid en vriendelijkheid.

De andere man verlaat de hal, Arnold kijkt hem even na en richt zich dan tot zijn dochttertje. 'Isabelle. Ga hier eens even staan.' Hij praat gedempt nu, alsof er een geheim is. Hij neemt haar mee en zet haar bij de deur. 'Luister. Als je ziet dat er iemand komt, moet je gaan huilen. Kan je dat? Dan moet je net doen alsof je gaat huilen. Begrijp je?'

Het meisje knikt ernstig en vastberaden. Het is duidelijk dat ze het echt begrijpt.

'Kan je dat? Doe eens. Ga eens huilen.'

Isabelle begint te huilen. Zachtjes, opbouwend naar harder, met een belofte van misschien wel hartverscheurend.

'Goed zo. Stop maar. Heel goed. Als er iemand komt. Goed?' Arnold geeft haar een knipoog en gaat terug de fabriekshal in. Schichtig over zijn schouder kijkend grijpt hij grote handen koffiebonen uit een ton en leegt die in de voering van zijn broek.



Koffie was schaars in de oorlog en dus een handig ruilmiddel.

Dan begint de kleine vierjarige opeens te huilen, zacht, opbouwend naar harder, met een belofte van misschien wel hartverscheurend. Arnold stopt onmiddellijk zijn bezigheden en gaat weer aan het werk. Hij kijkt niet op of om. Een derde man komt binnen, hij draagt een pak, hurkt bij Isabelle en aait haar over haar haar. Ze brengt haar snikken terug naar niet meer dan wat snotteren en kijkt hem door haar tranen lief aan.

‘Moest je huilen?’

‘Het is alweer over,’ zegt ze en ze produceert een koket glimlachje.

Even later zit ze weer met gesloten ogen op haar plekje, te ruiken in haar eigen wereld. De aftershave van de derde man is er nu bij gekomen, vaag op de achtergrond. Het is niet echt een lekkere geur, maar ook niet vies. En hij mengt wel met de rest, het past allemaal wel bij elkaar.

Een omgeving heeft vaak vele tonen en vreemd genoeg is het vaak wel een geheel, alsof de geuren zich aan elkaar aanpassen.

Dominant daar blijft natuurlijk de ongemalen koffie, het is echt een koffiehal.

Thuis leegt Arnold zijn zakken op de keukentafel, terwijl Gerda staat te koken. ‘Isabelle doet het zo fantastisch. Ze begrijpt precies wat ze moet doen en ze doet het. Ongelofelijk.’

‘Ik vind het vervelend dat je dat kind erin betreft.’

‘Ach, ze heeft geen idee. Voor haar is het een spelletje.’ Hij tikt zijn dochter op haar schouder. ‘Je hebt het goed gedaan, meisje. Dankzij jou hebben we te eten in dit gezin. Wat wordt het vanavond?’ Hij kijkt in de pan en zijn gezicht betreft. ‘Alweer hutspot?’

‘Ik kan er ook niks aan doen. Harmsen verbouwt alleen wortelen, uien en aardappelen.’

‘Ga dan eens naar een andere boer.’

‘Hij is betrouwbaar en gek op jullie koffie. Wees nou maar blij dat we wat hebben.’

Even later zitten ze met zijn drieën aan tafel te eten.

‘Brouwer geeft joden aan,’ zegt Arnold. ‘Ik weet het zeker.’

‘Hoe weet je dat?’

‘We hadden er zes op de zaak. Alleen Frans Roosen is over. Dat kan toch geen toeval zijn?’

‘Waarom zou iemand zijn eigen personeel aangeven?’

‘De Duitsers betalen ervoor. En we zijn op het moment toch met te veel. Daarom voel ik me ook helemaal niet schuldig over wat ik doe. Stelen van de vijand mag.’

‘Als je je baan kwijtraakt, zijn we nog verder van huis. Je gaat geen rare dingen doen, Arnold. Geen heldendaden. Hoor je wat ik zeg? Je bemoeit je er niet mee!’

‘Ik bemoei me er toch niet mee? Ik zeg het alleen maar.’

‘Je moet er niks over zeggen. Tegen niemand. En ik wil het er hier aan tafel ook niet meer over hebben. Denk aan het kind.’

‘Isabelle zegt niks. Die zit in het complot. Hè, Isabelle?’

Het meisje glimlacht. ‘Ja,’ zegt ze. ‘Compot.’

Begreep ik wat er aan de hand was? Ik denk toch van wel. Misschien feitelijk niet precies, maar ik rook de sferen. Er was verraad, er was angst, er was lijfsbehoud, al die emoties hebben een soort geur, een aanwezigheid die je op een bepaalde manier kunt ruiken.

Arnold zit die avond na het eten met zijn dochtertje in het kleine opkamtje. Om hem heen tientallen flesjes en doekjes.

‘En dit.’ Hij pakt een flesje en haalt de stop ervanaf. ‘Is lavendel. Ruik maar.’

Het meisje ruikt. ‘Levendel,’ herhaalt ze bedachtzaam. Alsof ze het nooit meer wil vergeten.

‘Wat ruik je? Probeer eens te zeggen wat je ruikt. Waar ruikt het naar?’

‘Ik weet het niet, papa.’

‘Natuurlijk weet je het niet. We kunnen geuren bijna niet beschrijven. Is dat niet idioot? Maar we kunnen ze wel vergelijken. Ruikt het naar poep?’

Isabelle lacht. ‘Nee!’

‘Dan weten we al iets. Ruikt het misschien naar hooi?’

‘Nee.’

‘Naar jam?’

‘Nee!’

‘Ook niet. Wat zou het dan kunnen zijn?’ De man denkt diep na. Hij kijkt als een clown die speelt dat hij nadenkt.

‘Ruikt naar het bad,’ zegt kleine Isabelle dan.

Arnold springt op. ‘Juist! Goed zo! Het ruikt naar het bad. Naar lekker fris gewassen ruikt het. Goed zo. Lavendel ruikt dus naar het bad. Ont-

houd dat maar.' Hij pakt weer een flesje en ontdoet dat van de stop. 'En wat is dit? Zeg jij het maar.' Hij houdt de geur onder haar neus.

'Zine.'

'Juist. Benzine. Heel goed. Ook best wel lekker. Toch?'

Het meisje knikt. 'Ruikt naar auto.'

'Precies. Dat ruikt naar een auto. Wat vind je lekkerder, lavendel of benzine?'

Isabelle wijst naar het eerste flesje. 'Levendel.'

'Wat zou er nou gebeuren als je die twee dingen samen ruikt? Lavendel en benzine. Denk je dat dat lekker is?'

'Ja.' Ze knikt.

'Goed. Dat gaan we proberen.' De man pakt een lapje en sprenkelt er wat lavendel en benzine op en wappert het vervolgens even heen en weer. 'Het moet even door elkaar mengen. Dat heb je met geuren. Goed. De reuktest. Dit is heel belangrijk. Klaar?'

Isabelle knikt.

De man brengt het lapje naar haar neus. 'Nou rustig ruiken. Niet te wild. Kleine snuifjes nemen.'

Het kind doet dat. Geconcentreerd en bloedserieus.

'Nou?'

'Vies.'

'Is het vies?' Arnold ruikt zelf, met de ogen gesloten en zegt dan: 'Je hebt gelijk. Het is vies. Nog viezer dan poep.'

Isabelle lacht.

'Knap van je hoor. Dat je dat geroken hebt. Jij hebt een heel goeie neus. Kun je geld mee verdienen. Kun je heel veel geld mee verdienen.'

Het meisje kijkt vol liefde naar haar vader op. Het is heerlijk hem zo te zien, met die glinstering in zijn ogen.

In de oorlog was er geen cognac of whisky. Zelfgemaakte jenever hadden we. Ik geloof dat het van rozenbottels was of zoiets. Ik kan me de geur ervan niet meer goed herinneren, hoewel ik hem meteen zou herkennen, dat natuurlijk wel. Mijn vader rook er eigenlijk in die jaren altijd naar. Hij dronk graag, het was zijn hobby.

De kleine Isabelle ligt in haar bed. Haar moeder zit bij haar.

'Ga maar slapen, Isabelle.'

‘Waar is papa?’

‘Papa komt zo thuis.’

‘Komt hij dan nog even bij mij?’

‘Hij geeft je wel een kusje als je slaapt.’

‘Welterusten mama.’

‘Welterusten Isabelle.’ De vrouw doet het lampje uit en verlaat de kamer. Het meisje ligt in het donker en overdenkt alle geuren die ze die dag geroken heeft. Haar ogen vallen al langzaam dicht.

Het is al tegen twaalfen als Arnold thuiskomt, zo stel ik me voor. Ik ben er nooit echt bij geweest, toch weet ik precies hoe het gegaan is. Het leven voltrekt zich in clichés en patronen.

Gerda kijkt naar hem op. ‘Je stinkt naar drank.’

‘Neem jij ook wat.’

‘Ik wil nog lezen.’ Ze pakt de kleine bijbel op en vouwt die open.

‘Neem een jenevertje. Laten we dronken worden.’

‘Jij bent het al.’

‘Ach nee. Kom.’ De man loopt naar het kleine klepkastje, opent het en pakt de fles en twee glaasjes.

‘Ik vind dat spul niet lekker. Als het nou echte was.’

‘Vóór de oorlog wilde je ook nooit wat.’

‘Hou op, Arnold. Ik wil niet. Laat me.’

‘Goed. Dan drink ik wel alleen. Kom dan wel even bij me zitten dan.’

Geen reactie.

‘Gerda?’

‘Ik wil lezen.’

Arnold loopt naar zijn vrouw toe en pakt haar vast. ‘En ik wil met je dansen.’

‘Laat me los. Blijf van me af.’

‘We zijn getrouwd.’

‘Moet je dansen als je getrouwd bent?’

‘Je weet heel goed wat ik bedoel.’

‘Moet ik het tegen mijn zin doen?’

Het blijft even stil. Ze kijken elkaar aan. Onhandig, verlegen, boos, alles tegelijk.

‘Doe het maar tegen je zin,’ zegt hij dan. ‘Ik vind het best.’

‘Nee.’ Gerda slaat het bijbeltje dicht, staat op en verlaat de kamer.

Een paar uur later schrikt Isabelle wakker. ‘Papa?’

Mijn hele leven lang ben ik midden in de nacht wakker geworden en dan niet zoals iedereen een paar keer per nacht wakker wordt, eventjes, om daarna weer weg te sluimeren, maar echt klaarwakker. Opeens. Alsof er een wekker ging. Ineens open ik mijn ogen en ben ik wakker. Bijna altijd was het ergens om. Om een gedachte. Of om gevaar. Of om iets anders.

‘Papa?’

Er komt geen antwoord. Het meisje stapt haar bed uit. Hij is thuis. Ze weet het, ze ruikt het. Voorzichtig schuifelt ze naar de deur naar de gang en opent die. Zachtjes, behoedzaam, je moet eerbied voor de nacht hebben, want zij heeft veel geheimen.

Dat is de scène: Arnold zit alleen in een halfdonkere kamer met zijn broek omlaag getrokken. Hij masturbeert met zijn ogen dicht en kreunt zacht. In de achtergrond komt de kleine Isabelle de kamer binnen. Ze kijkt even toe en begrijpt niet wat ze ziet.

‘Papa? Wat doe je?’

De man opent zijn ogen en kijkt haar verschrikt aan.

Hij schrok. Ik eerst niet eens, maar toen wel. Ik schrok ervan dat hij schrok. Had ik iets gezien wat ik niet had mogen zien?

Het meisje draait zich om en rent terug naar haar kamertje.

Het was mijn eerste kennismaking met seks, hoewel ik natuurlijk toen nog niet wist dat het zo heette. Ik rook het ook nog niet, dat zou pas later komen, wel wist ik meteen dat het belangrijk was, dat het iets geheims was wat voor iedereen belangrijk was. Dat maakte het erg interessant. Later ben ik me gaan bezighouden met de geur van seks, die zo’n grote rol speelt in onze business. Wij verfraaien de natuurlijke geuren van het lichaam met zachte, zoete, stevige, houten, frisse, bloemige tinten, maar weten heel goed dat de oergeur, van zweet, afscheidingen en uitwerpselen, de basis is. Zonder het dierlijke van seks heb je geen mooie geur, kun je nooit een mooie geur maken.

### 3.

De kleine Isabelle krijgt een kus van haar vader die naar zijn werk vertrekt. 'Dag Bellie.'

'Dag papa.'

De man maakt aanstalten om te gaan, maar bedenkt zich dan opeens. 'Wacht even. We vergeten iets. De geur van de dag.'

'O ja.'

'Vandaag is dat...'. Hij bukt en pakt een handje aarde. 'Aarde!' Hij houdt het zijn dochter onder de neus. 'Ruik maar. Wat ruik je?'

'Aarde.'

'Aarde is duizend geuren. Van de wurmen en de wortels van de bomen en de plas van de honden. Ruik je het allemaal?'

Het meisje knikt.

'Goed zo. Ruik er vandaag maar goed aan. Aarde is belangrijk. Aarde is onze vriend. Dag Bellie.'

'Dag papa.'

De man kust haar nog eens en gaat. Zij kijkt hem na terwijl ze aan de aarde in haar hand ruikt.

De geur van de dag. Soms was het een bloem, soms een ding, iets uit de natuur of uit de schuur. Alles ruikt, alles heeft een of andere geur. Behalve glas. Glas ruikt niet. Glas kun je ook niet parfumeren.

In de slaapkamer zit Gerda op haar knieën met de ogen gesloten. Ze bidt. De kleine Isabelle staat in de deuropening en kijkt ernaar.

'Mama?'

Haar moeder antwoordt niet.

'Mama? Ik heb honger.'

'Even wachten, meisje. Ik ben aan het bidden. God gaat voor.'

Isabelle kijkt nog even toe. Wat is dat eigenlijk bidden? En wie is eigenlijk die God over wie ze het altijd heeft? Ze draait zich om en loopt de kamer uit.

Voor mij is God nooit zo ingewikkeld geweest. Ik was mijn eigen God, ik was het zelf, mijn gevoel vanbinnen en mijn connectie met de wereld en de natuur om me heen, de eenheid die er is van mensen, dieren, planten en elementen, dat is altijd God geweest voor mij. Ik heb respect voor

God, maar ik bid niet tot hem. Waarom zou ik? Beter is het goed om te gaan met dat prachtige systeem dat zich in miljoenen jaren ontwikkeld heeft.

Later op die dag zit de kleine Isabelle in de keuken aan de eettafel. Het is er een rotzooitje. Ze heeft boterhammen met jam gegeten. Om haar mond is dat duidelijk te zien en haar kleren zitten helemaal onder. Het deert haar niet, ze heeft plezier. Voor haar staan drie potten eigengemaakte jam met etiketten erop. Ze heeft de deksels eraf gehaald. Dan knijpt ze haar ogen stijf dicht en schuift de potten door elkaar heen. Ze pakt er vervolgens één en brengt die naar haar neus. 'Rozenbottel met bramen,' zegt ze hardop. Ze pakt een tweede pot en ruikt. 'Rozenbottel met bosbessen.' En de derde pot. Ze ruikt. 'Alleen rozenbottel.' Ze opent haar ogen en kijkt op de etiketten of het klopt. Makkelijk. Natuurlijk klopt het. Echt makkelijk is het, veel te makkelijk. Ze kijkt om zich heen. Gretig. Ze zoekt een nieuwe uitdaging.

Ik ben altijd op zoek geweest. Altijd. Ik heb het nooit echt gevonden en dat zal wel zijn omdat ik nooit precies wist wat ik zocht. Het gaat niet om het vinden, het zoeken zelf is het doel, hebben ze me verteld. Op zoek zijn is een gevoel, het is nieuwsgierigheid, het is honger naar leven. Onzin natuurlijk. Ik heb altijd willen vinden wat ik zocht. En ik wist precies hoe het zou zijn als ik zou vinden wat ik zocht: ik zou thuiskomen, op een plek of bij een ander mens. Ik heb altijd willen thuiskomen.

Eind van de middag zit Bellie met haar vader en moeder aan tafel. Ze kijken gedrieën vol interesse naar een paar sneden witbrood die op tafel liggen en die een prachtige geur verspreiden, zoet zonder zoet te zijn.

'Harmsen stond te huilen, met twee van die broden in zijn armen. De tranen liepen hem over zijn wangen.'

'Gingen ze er niet allemaal om lopen vechten?'

'Er was genoeg. En iedereen was zo blij. Nee, ze hebben het keurig verdeeld.'

'Dat valt me dan alweer mee. Nou jongens, zullen we dan maar?'

Ze staren even naar het witbrood. Dan pakt Gerda een snee en smeert er jam op. Arnold doet hetzelfde. Ze nemen een hap en eten in stilte. Isabelle kijkt vol spanning toe. Zou brood misschien vergif zijn en zouden ze straks schuimbekkend op de grond vallen?

‘Heerlijk zeg.’

‘Nou nog met echte jam.’

Arnold kijkt naar zijn dochter. ‘Wat is er, Bel? Heb je geen honger?’

‘Ze vindt het eng natuurlijk.’

‘Het is goed spul hoor. Amerikaans witbrood. Heerlijk. Ruik er maar aan.’ Hij pakt een boterham en houdt die zijn dochter onder haar neus.

Dat had niet hoeven, ze heeft de geur al uitvoerig tot zich genomen, maar ook van dichtbij ruikt dit brood niet slecht, iets muffler dan van afstand, dat wel.

‘Lekker, hè? Eet het maar.’

Het rook naar heel ver weg, naar een andere wereld. Was dat de geur van Amerika?

Isabelle stopt een halve boterham bijna in zijn geheel in haar mond.

Haar ouders lachen. ‘Lekker?’

Het meisje knikt.

Dan wordt er op de buitendeur geklopt. Arnold staat op, loopt de gang in en gaat opendoen.

‘Wil je er niks op, liefje? Wil je geen jam? We hebben nieuwe rozenbot-telpruimen.’

Isabelle schudt van nee en eet door met volle mond. Dit brood wil ze proeven zoals het is, het smaakt zo naar brood, dat wil ze even niet vermengen met iets anders. Amerikaans brood is het dus, ze zijn slim die Amerikanen, ze maken iets wat veel mensen lekker vinden, dat is slim van hen. Het is lekker maar vlak, algemeen, het is bijna iets wat je niet vies kunt vinden. Het is een smaak en een geur voor alle mensen. Heel slim, dit kunnen ze aan iedereen verkopen.

Arnold komt binnen met een man. ‘Gerda. Dit is Frans Roosen.’

‘Dag mevrouw,’ zegt een man die angstig uit zijn ogen kijkt.

De kleine Isabelle leunt onwillekeurig iets naar achteren, om de sensatie van het witbrood niet te laten verpesten door de angst en zenuwachtigheid die binnengekomen zijn.

Gerda geeft de man een hand en kijkt vervolgens vragend naar haar echtgenoot.

‘Ik heb je wel over hem verteld,’ aarzelt die. ‘Het heeft te maken met Brouwer. Frans moet een tijdje onderduiken.’

‘Nol, wat hebben we nou afgesproken?’

‘Het is een kwestie van een paar dagen. De oorlog kan elk moment



afgelopen zijn.’

‘Niet hier. We hebben een klein kind. Het spijt me, mijnheer Roosen, maar het kan echt niet.’

‘Hij kan niet meer terug, Gerda. Het is afgesproken. Hij kan nergens anders heen.’

‘Het spijt me vreselijk mevrouw, maar ik weet echt niet waar ik anders heen moet.’

‘Als Brouwer erachter komt, ben je je baan kwijt!’

‘Er is er maar één die binnenkort zijn baan kwijt is en dat is Brouwer zelf. Zo gauw de *Tommies* hier zijn, grijpen we ‘m. Dan gaat-ie eraan!’

‘Arnold alsjeblijft, in godsnaam.’

‘In godsnaam ja. Laten we doen wat God zegt dat we moeten doen. We kunnen beter iemand helpen dan de hele dag bidden en in de bijbel lezen!’

Gerda kijkt haar man gekwetst aan.

Haar dochter pakt een tweede boterham en begint daar gulzig aan. Het zijn haar zorgen niet, ze snapt er ook niks van. Daar heb je die God weer, over wie altijd zo veel ruzie is.

Frans Roosen hoefde maar een paar dagen te blijven. Na de geur van angst rook hij zoet. Niet lang na de oorlog is hij overleden. Aan suikerziekte. Dat vond ik interessant. Dat iemand die zoet rook, aan suikerziekte doodging.

Het is ochtend. Vroeg. Plotseling opent Isabelle haar ogen. Ze is meteen wakker. Om het huis heen klinken enthousiaste stemmen. Er wordt op de deur gebonsd. Het meisje gaat rechtovereind zitten en luistert naar de geluiden. Dan gaat de deur open en haar vader komt binnen.

‘Isabelle! Het is vrede. De oorlog is afgelopen! De oorlog is afgelopen!’

De oorlog was afgelopen. Ik had geen idee wat dat betekende. Iedereen was vreselijk blij, dus het zou wel goed zijn, maar ik was benieuwd. Het was in mijn leven altijd oorlog geweest, wat zou er veranderen?

Buiten waren er geen andere geuren, bleek, de natuur was nog hetzelfde.

In de grote hal van de koffiebrandery staat een heel gezelschap. Het is een paar weken later. Arnold, Gerda en de andere mensen luisteren naar een toespraak van een naar vieze sigaren ruikende burgemeester.

‘...hij met gevaar voor eigen leven en dat van zijn gezin onderdak heeft

geboden aan Frans Roosen, die op die manier uit de klauwen van de Duitsers wist te blijven. En het is mij dan ook een grote eer dat ik namens Hare Majesteit onze koningin Wilhelmina de onderscheiding mag overhandigen. Kerel, je bent een held.'

Applaus klinkt op. Arnold staat op en komt naar voren. De burgemeester speldt hem de onderscheiding op en de kleine Isabelle ziet hoe haar vader glimt van trots. Ze kijkt om zich heen, naar het gezelschap naast en achter haar, of iedereen het wel goed ziet.

Op het feestje daarna, zit ze met haar moeder wat achteraf. Ze kijkt toe hoe haar vader door iedereen gefeliciteerd wordt. Een aantrekkelijke vrouw met lipstick op die wat buiten de lijntjes gekleurd is, zoent hem op zijn mond. Het meisje kijkt opzij naar haar moeder, die dit uitdrukingsloos gadeslaat. Ze kijkt, staart, maar beweegt zich niet, nog geen millimeter. Ze is een standbeeld, lijkt het wel.

Een uur later staan Gerda en Isabelle klaar om weg te gaan. De mensen maken veel lawaai nu, ze praten hard en lachen hysterisch. Is dat wat mensen doen als er geen oorlog meer is? Arnold stelt de vrouw met de lippen voor aan zijn gezin. 'En in die nieuwe functie heb ik dan natuurlijk een secretaresse nodig. En dat is Lonnie geworden.'

Gerda knikt somber en geeft de vrouw een slappe hand.

'Ik verheug me er vreselijk op,' lispelt de felrode mond. 'Het is natuurlijk een hele eer om voor iemand te werken die zulke dappere dingen gedaan heeft.'

'Ik zal het natuurlijk veel drukker krijgen dan vroeger, dat is logisch.' Arnold kijkt ernstig. 'Als alle plannen doorgaan, zullen we ook veel op reis moeten.'

Isabelle kijkt blij op. Gaan ze op reis? Dat wil ze graag. Ze kent de geuren van thuis nu wel. Ze wil de wereld ontdekken, er is nog zoveel meer, ze heeft gelezen over bloemen, bomen en planten die alleen in andere landen groeien, waar het warmer is.

'Daarom leek het me goed dat jullie elkaar leerden kennen, vriendinnen worden. We moeten met z'n allen samenwerken. Om het land weer op te bouwen.'

Gerda knikt. De kleine Isabelle gaat wat dichterbij Lonnie staan. Wat is dat wat ze ruikt?

Het was de eerste keer in mijn leven dat ik parfum rook. Wat zal het geweest zijn? Een frisse groene geur was het, als ik me goed herinner.

Waarschijnlijk *Vent Vert* van Balmain of een imitatie daarvan. Misschien was het ook wel Miss Dior. Dat zou ook kunnen. Het bedwelmde me in ieder geval, het was de eerste professioneel samengestelde geur die ik rook en ik wist, ik voelde, ik rook gewoon dat het vakwerk was. Dit boeket was gemaakt door iemand die net zo veel gevoel had voor geuren als ik, dat was duidelijk.

Bewonderend keek ik op naar Lonnie. Iemand die zo heerlijk rook, moest wel een prachtig mens zijn.

## 4.

Lonnie, Arnold en de kleine Isabelle picknicken buiten in het veld. Sinds er geen oorlog meer is, is het goed weer en fleurt het leven op. Lonnie rookt een sigaret. Isabelle snuift de geur geïnteresseerd naar binnen. Scherp, dominant en alles om zich heen neutraliserend, maar wel interessant. Er zit van alles in, als je goed ruikt, door het penetrante heen.

Een vrolijke tijd was aangebroken. We gingen vaak picknicken. Eerst met zijn vieren, het gezin en de secretaresse. Na een paar keer wilde mijn moeder niet meer mee. Ze wilde liever lezen en bidden. Wist ik wat er gaande was? Wat is weten? Is ruiken ook weten? Voor mij wel. Ik rook dat er iets aan de hand was.

Lonnie ligt op een deken in het gras. 'Warm is het,' zucht ze. 'Ik doe even wat uit hoor, Nol. Als je het niet erg vindt.'

'Bloedheet is het,' zegt Arnold. 'Ga je gang.'

Lonnie trekt haar jasje uit en schuift haar rok omhoog. Ze gaat met de ogen gesloten achteroverliggen. Arnold en zijn dochtertje zitten aan weerszijden van haar.

'Ruik je de zomer, Bellie?'

Het meisje knikt.

'Kun je de zomer ruiken?' Lonnie vraagt het met haar ogen gesloten.

'Natuurlijk. Elk jaargetijde kun je ruiken. Dat wil zeggen, Bellie en ik kunnen dat. Vooral zij. Die heeft een neus, daar kan niemand tegenop. Ze ruikt de bloemen, de bomen, het graan. Alles.'

'Goed idee.' De secretaresse slaat haar ogen op, komt overeind en kijkt Isabelle aan. 'Waarom ga je niet een bosje bloemen voor ons plukken? Waar de fietsen staan, daar stonden allemaal prachtige bloemen.'

'Maar niet de weg op hoor. Je blijft op het veld.' Arnold kijkt bezorgd.

'Blijf maar even een half uurtje weg.' Lonnie lacht.

'Nee hoor meisje. Kom maar terug wanneer je wil.'

Isabelle staat op en loopt het veld in. Ze vindt het prima, ze gaat wel even weg, de wijde wereld in.

Soms zijn er zo veel geuren in de lucht dat je er duizelig van wordt. Bloemen, stuifmeel, wind, hooi, rubber van de weg, koeien en de sloot. Duizenden geuren tegelijk.

Bloemen plukken is bijna hetzelfde als een parfum maken. Je kiest geuren bij elkaar. Ik weet dan nog niet hoe de bloemen heten, maar ik weet wel dat je niet te veel van die gele moet nemen.

Ze plukt een paardenbloem.

Eén of twee is wel goed. Dat maakt de geur van de aarde in het boeket. Maar de rest moet fris zijn en open. Het is een kwestie van zorgvuldig ruiken.

Ze plukt andere bloemen en ruikt eraan. Ruikt dan aan de hele bos. Aarzelt en plukt er dan nog een bloem van een blauwe soort bij. Ze ruikt weer. Gooit dan de laatst geplukte bloem weer weg.

Ik had nooit kunnen bedenken dat ik toen en daar voor de eerste keer van mijn leven mijn beroep aan het uitoefenen was. Ik heb het vak niet gekozen uit de mogelijkheden die mij later aangeboden werden, het heeft zich als vanzelf aan mij opgedrongen. Het is allemaal helemaal vanzelf gegaan, mijn talent heeft me bij de hand genomen en me gebracht waar ik blijkbaar naartoe moest.

Het meisje loopt terug met haar bosje bloemen. Dan ziet ze haar vader en Lonnie in de verte. Ze kussen hartstochtelijk. Arnold tast met zijn handen onder Lonnie's onderjurk. Isabelle blijft stil staan en kijkt. Dat is weer dat ene natuurlijk, dat stiekeme, bedenkt ze, dat kun je dus ook met zijn tweeën doen. En dat doen mensen dan bij mooi weer en als er geen oorlog meer is en ik mag daar niet bij zijn, ik moet wachten of van een afstand toekijken. Of beter is het nog als ik ook niet toekijk, bedenk ik, als ik verderop bezig ben een boeket bloemen te plukken.

En zo is het altijd gebleven. Hoeveel ik ook van mijn vak hou - en dat is veel, dat weet iedereen - ik was ermee bezig omdat ik niks beters te doen had. Als ik niet kon genieten, dan ging ik aan de slag. En zo is mijn imperium in wezen voor mij een symbool van ongeluk. Niet dat ik er dramatisch over doe en ik ben ook allesbehalve zielig en nogmaals, ik ben trots op alles en ik hou van mijn geuren en wat ik ermee bereikt heb, maar feiten zijn feiten: eerst komt het overleven, dan de liefde en als derde het werk. Zo denk ik erover.

Het meisje gaat in het gras zitten en sluit haar ogen. De zomer is er, die prachtige zomer met zo veel in de lucht. Ze hoeft zich niet te vervelen.

Ja, ik wist dat dat wat ik daar in de verte gezien had, te maken had met wat ik eerder zag, die nacht dat ik mijn vader met de broek op zijn enkels in de kamer aantrof, met zijn ogen gesloten en een trek om zijn mond die

zowel zachtheid als wreedheid leek uit te drukken. Het ging over dat waar niemand over sprak, wat het geheim was van volwassen mensen. Het had duidelijk met het lichaam te maken, dat was zeker en mensen kregen er rode konen van en gingen er een beetje van hijgen. Erg interessant vond ik het. En op de een of andere manier wist ik ook al dat geuren er iets mee te maken hadden. Mensen wilden dicht bij elkaar zijn en elkaar aanraken, en zoals een bloem een bij lokt, zo lokken mensen elkaar met geuren uit flesjes, die vaak gemaakt zijn van bloemen. En aarde. En hout. En alles wat er bestaat in de natuur.

Een paar dagen later ligt de kleine Isabelle in bed en luistert ze naar de ruzie van haar ouders. Wat ze zeggen, is net niet verstaanbaar, ze hoort alleen de klanken, de boze wanhopige klanken. Dan staat ze op en sluipt ze de gang op. Ze wil er meer van weten. Waarom maken mensen ruzie? Welk doel dient het? Ze schuift richting de kamer, staat dan stil en kijkt door de spleet van de deur die een kleine beetje openstaat.

‘Wat doe je hier dan nog?’ Gerda’s stem klinkt bitter.

‘We zijn getrouwd.’

‘Dat dacht ik ook. Dat betekent iets.’

‘Dat betekent zeker iets. Weet jij wat?’

‘Ja natuurlijk weet ik dat.’

‘Het betekent niet dat je de hele dag in de bijbel zit te lezen en je gezin verwaarloost.’

‘Ik verwaarloos niemand. Alles is hier altijd keurig op orde. Niks op aan te merken. Alles is schoon en het eten staat altijd klaar.’

‘Zeker niet altijd, maar daar heb ik het niet over. Daar gaat het niet om. Het gaat niet om eten en drinken en de was en al dat soort dingen.’

‘Dat durf je nu al te zeggen? Ben je het nou allemaal alweer vergeten? Zes maanden geleden hadden we elke dag stampot of zelfs helemaal niks.’

‘Het gaat er niet alleen maar om dat je jezelf in leven houdt, Gerda. Er moet ook iets zijn om voor te leven. Er moet feest gevierd worden, er moet gelachen worden, er moet gedronken worden. En er moet ook...’ Hij valt stil.

‘Zeg het maar.’ Gerda wendt haar hoofd af. Er is walging op haar gezicht te lezen. Alsof het over iets smerigs gaat, alsof Arnold een stinkend beest is.

‘Ja,’ zegt die. ‘Er moet ook gevreeën worden.’

Zijn vrouw kijkt hem dan ijskoud aan. ‘Dat doe jij toch wel?’

‘Wat bedoel je?’

‘Haar parfum zit in je haar en in je kleren. Ik ben niet gek.’

‘O, dat is waar het allemaal om gaat? Daar is deze hele toestand om begonnen?!’

Er valt een stilte. Isabelle houdt haar adem in. Ze voelt dat ze getuige is van een belangrijk moment.

‘Is het vanmiddag ook gebeurd?’ Gerda vraagt het met angst in haar stem.

Arnold zegt niets.

‘Wat doen jullie dan met Isabelle? Je wilt toch niet zeggen dat ze er naast zit?’

‘Nee natuurlijk niet.’

‘Ik wil niet meer dat ze met jullie meegaat.’

‘Dat is wreed. Ze wil graag naar buiten. Ze geniet ervan.’

‘Nee Arnold. Ik denk niet dat een kind ervan geniet om haar vader met een andere vrouw bezig te zien. Ik denk dat ze het vreselijk vindt. Dus ze gaat niet meer mee. En jij neemt een andere secretaresse of ik wil je niet meer zien.’

Die mededeling kwam als een schok voor me. Hoe kon ze dat nou zeggen? Hoe kon ze dat nou eisen? Ik wist dat hij Lonnie niet meer wilde missen, zij was voor hem als een parfum: je hebt het niet nodig, maar je kunt niet zonder. Ik ging mijn vader verliezen, dat begreep ik toen al. Ik voelde alleen niets, toen nog niet. Dat wil zeggen, geen verdriet. Ik wist alleen wel dat ik boos was op mijn moeder, omdat ze hem wegjoeg. Ze vroeg haar man het onmogelijke, dat wist ik.

Begreep ik hem beter dan zij? Daar zag het wel naar uit.

De kleine Isabelle zit later die dag even bij haar moeder, die huilt. Het kind kijkt met interesse naar de tranen die de vrouw over de wangen lopen. Ze pinkt ernaar met een vinger, vangt op het topje ervan een druppel traanvocht en ruikt eraan.

Hoe ruikt een traan? Naar verdriet? Nee. Een traan ruikt naar mijn moeder. Alle tranen die ik ooit geroken heb, roken naar mijn moeder. Haar verdriet was het oerverdriet dat vrouwen over mannen hebben: vrouwen houden van mannelijkheid om het stoere, het krachtige, het kordate, maar ze haten het ook, om het grove, het agressieve en het dierlijke.

Soms denk ik dat ik het haar gunde en dat ze een straf kreeg die ze verdiende of misschien zelfs een straf die ze wilde. Bestaat dat, dat mensen straf willen? Ik denk dat het bestaat.

Als Isabelle en Arnold een paar dagen later weer eens bij de flesjes en lapjes vol geuren zitten, vertelt hij over zijn plannen.

‘Het is het land van vanille en patchoeli. Hier ruik maar. Dit is vanille.’ Hij wil haar het flesje geven, maar zij neemt het niet aan.

‘Ik weet hoe vanille ruikt, papa.’

‘En patchoeli weet je ook, hè?’

‘Ja.’

Arnold ruikt zelf aan het flesje. Hij houdt zijn ogen gesloten, net als die nacht in de stoel, ziet zij. Nu zweemt er echter geen wreedheid om zijn lippen, nu niet. De geur van vanille is zuiverder, liever, mooier dan dat stiekeme wat mensen met elkaar doen, besluit Isabelle.

‘Mag ik toch ook nog even ruiken, papa?’

‘Natuurlijk meisje.’

De kleine Isabelle ruikt aan het open flesje, een beetje van afstand, te dichtbij is niet goed, want dan komt er geen lucht bij en verliest de geur zijn souplesse, zijn beweeglijkheid. ‘En is dat ver weg, Indonesië?’

‘Heel ver. Wekenlang op een boot.’

‘En wanneer kom je dan terug?’

‘Als ik klaar ben met mijn werk.’

‘En moet je veel werk doen?’

‘Aardig veel. Maar ik kan snel werken, dat weet je.’

‘En Lonnie gaat met je mee?’

‘Zij moet mij helpen. Ik kan het natuurlijk niet allemaal alleen.’

Ze zwijgen. Isabelle kijkt naar de grond. Ze weet, ze voelt, ze ruikt de toekomst.

‘Maar ik zal je schrijven, Bel. Heel vaak. En weet je wat ik zal doen? Ik zal ook geuren opsturen.’

Het meisje kijkt geïnteresseerd op. ‘Hoe dan?’

‘Ik zal al mijn brieven een geur meegeven. Is dat niet leuk? Dan heb je toch nog de geur van de dag.’

‘Stuur je dan elke dag een brief?’

‘Niet elke dag, denk ik. Dat gaat niet. En je moet ook niet teleurgesteld zijn als je een poosje niks krijgt, want alles gaat met de boot en er komt



niet elke dag een boot aan. Soms krijg je misschien een paar brieven tegelijk en dan weer een poosje niks. Begrijp je?’

Isabelle knikt.

‘Maar je hoeft je geen zorgen te maken. Mama zorgt voor je.’

Even blijft het stil. Dan klinkt er: ‘En wie zorgt er dan voor mama?’

‘Jij.’ Arnold glimlacht en streelt zijn dochtertje over haar haar en omhelst haar.

De uitdrukking op het gezichtje van Isabelle is er een van kilte en afstand. Het zijn mooie woorden, maar het zijn alleen maar woorden, dat weet ze al, hoe jong ze ook is.

Hij vertrok. De bedoeling was dat hij drie maanden later weer thuis zou zijn. In het begin kreeg ik heel veel brieven, weleens vijf tegelijk, maar vervolgens kwam er een maand niets. Het werd een obsessie voor me, alsof het leven alleen om zijn brieven ging.

Het is een treurige geluidloze scène in de film van mijn leven: de kleine Isabelle staat bij de brievenbus en kijkt erin. Hij is leeg.

Toen kwam er een tijdje helemaal niets meer. Een maand of vier. Mijn leven was weg, ik weet er ook niets meer van. Ik weet niet meer wat ik deed in die tijd, ik weet niet meer wat ik voelde, ik weet niet meer wat ik rook. Toen er uiteindelijk toch weer iets kwam - een brief voor mijn moeder en mij tegelijk - deed het me allemaal niet zo veel meer. Ik had me afgesloten.

Ook al was ik nog maar een klein meisje, ik had al bedacht dat ik zo niet door kon gaan, dat ik mezelf afhankelijk maakte van iemand en ik wist dat dat niet goed was.

Isabelle zit naast haar moeder die voorleest. Ze luistert er onbewogen naar, als een beklagde die het voorlezen van het vonnis aanhoort.

Hij schreef dat hij gewond was geraakt in de oorlog die daar aan de gang was. Gelukkig was Lonnie erbij om hem te verplegen.

Een jaar later was hij nog niet thuis. Mijn moeder zei er nooit iets over en ik was opgehouden met vragen stellen. Ik was in die periode snel ouder geworden, wijzer, slimmer ook. Ik was begonnen met mijn leven in eigen hand te nemen. Ik moest wel.

## 5.

Mijn film, de film van mijn leven, eind veertiger jaren: een klaslokaal, Isabelle zit daar alleen en eet een boterhammetje. Een paar kinderen komen binnen, kijken naar haar en lachen. Een jongen die wat ouder en groter is, loopt naar haar toe. 'Jouw ouders zijn gescheiden, hè?'

'Nee hoor.'

'Wel waar. Heb ik van mijn oom gehoord. Jouw vader is ervandoor met een snol. Hij is er met een snol vandoor, zegt mijn oom.'

'Hou je grote mond jij. Je bent zelf een snol.'

'Ze weet niet eens wat het is.'

De andere kinderen lachen.

Isabelle springt op, kwaad. 'Ik weet alles. Ik weet meer dan jij.'

'Je bent gewoon een zielig meisje,' zegt de jongen. 'Dat ben je gewoon.'

'Ben ik zielig? Zo zielig ben ik.' En ze slaat hem keihard op zijn gezicht. De jongen vecht terug maar Isabelle is niet te houden en stort zich op hem. Ze rollen samen over de grond, tot de meester komt om hen uit elkaar te halen.

Bang ben ik nooit geweest. Of misschien was ik het wel, maar ik heb er nooit aan toegegeven. Zou het mijn kracht en mijn zelfstandigheid zijn geweest die me eenzaam hebben gemaakt? Is het omdat ik liet zien dat ik andere mensen niet nodig had? Het was een leugen. Mijn leugen. Ik had misschien wel het meeste van alle mensen op de wereld andere mensen nodig.

Maar bang was ik niet, ik ging het gevecht aan, ook als ze groter en sterker waren dan ik, juist toen. En dat deed ik niet eens om van hen te winnen, dat maakte me niet uit, ik moest de strijd aangaan om van mezelf te winnen, van mijn angst, van mijn bescheidenheid, van het feit dat ik een vrouw was.

Isabelle wordt thuis verbonden door haar moeder. Ze heeft schaaftwonden en een bloedneus, maar huilt niet.

Bloed. Heel speciaal. Hoe zal ik de geur omschrijven? Donker fluweel, zacht en laag. Er zit iets van ijzer in. Een prachtige basis voor een mooie geur met veel diepte.

'Wat hebben ze dan tegen je gezegd?'

‘Niks.’

‘Waarom ben je dan gaan vechten?’

Het meisje zwijgt.

‘Isabelle. Je kunt het me rustig vertellen. Wat is er aan de hand?’

Even valt het stil. Buiten de geluiden van de buitenwereld, binnen het tikken van de hangklok. Is het leven zo treurig als het lijkt? Moet alles ooit verrotten en kapotgaan? Het kleine meisje voelt zich doodongelukkig.

‘Zijn jij en papa gescheiden?’

Gerda schrikt, maar herstelt zich onmiddellijk. ‘Wie zegt dat?’ vraagt ze strijdlustig.

‘Maakt niet uit. Ik wil het weten.’

Moeder en dochter kijken elkaar aan. Allebei met naar binnen gekeerde ogen.

‘Ja, wij zijn gescheiden. Nog niet helemaal echt, maar dat gaat wel gebeuren.’

De rest van de dag hoeft ze niet meer naar school en brengt ze door met haar geurflesjes. Ze experimenteert, zoals zo vaak, met het mengen van verschillende tonen. Ze probeert woorden te verzinnen die de combinaties kunnen omschrijven. Het zijn vaak de namen van kleuren met toevoegingen. Dieprood met een zonnestraal erin, lichtgroen met donkerbruin in de verte, zachtroze op een grond van aarde.

‘Wat is dat dan, gescheiden?’ vraagt ze later, bij het eten.

‘Gescheiden is dat je niet meer getrouwd bent.’

‘Waarom zijn jullie niet meer getrouwd?’

‘Omdat papa liever met Lonnie is.’

‘O ja.’

Ik kon het me eigenlijk wel voorstellen. Wie wil er niet met iemand zijn die zo lekker ruikt? Maar voor ons was het wel zielig, voor mijn moeder en mij. Papa vond zijn eigen gevoelens belangrijker dan die van ons. Niet dat ik hem dat direct kwalijk nam en er boos over was, dat niet, maar ik stelde het wel vast. Ik bedacht dat waarschijnlijk alle mensen dat deden, dat alle mensen hun eigen gevoelens belangrijker maakten dan die van anderen. Deed ik dat ook? Ik wist het niet. Nog niet. Hoe dan ook, ik sloot me op in mijn wereld van geuren, dat waren mijn gevoelens, waar ik niemand mee kwaad deed en die mij geen kwaad deden.

Een montagesequentie in mijn film: in de maanden die volgen, zit de

jeugdige Isabelle steeds vaker en langer bij haar flesjes en lapjes. Haar fascinatie wordt steeds serieuzer. Ze ruikt fanatiek, maakt aantekeningen, leest ze terug en maakt nieuwe combinaties op basis van wat ze gevonden heeft. Ze mengt nu van alles: vloeistoffen, etenswaren, vruchten, fruit, alles wat ze maar in haar handen kan krijgen. Dat is een prachtige ontdekking, dat je verschillende geuren kan samenvoegen en dat daar dan één nieuwe, al dan niet samengestelde geur uit voortkomt. Of nou ja, nieuw. Boter en gemaaid gras en suikerspin en appels bij elkaar, die vier bij elkaar maken de geur van... aardbeien! Aardbeien? Ze ruikt nog eens. Ja, aardbeien! Ze lacht en ruikt nog eens, vol ongeloof, maar het is waar. Ze heeft de geur van aardbeien gefabriceerd.

Ze schrijft het in haar schriftje, opgewonden over haar ontdekking. Dan plotseling ruikt ze iets wat haar stoort. Ze kijkt om zich heen en merkt dat het van ergens anders in het huis komt. Ze staat op en loopt het kamertje uit, verstoord en geërgerd, als een volwassene. Wat is dit nou? Wie doet nou zoiets?

Dan betreedt ze de kamer waar haar moeder is. Die ligt daar op haar knieën voor een zelfgemaakt altaar, er staan kaarsen en er brandt wierook.

De geur van wierook haat ik. Het is veel te doordringend en opdringerig. Rook van sigaretten is veel zachter en als je die buiten ruikt, kan het zelfs een spannende geur zijn, van mannelijkheid en een groot en meeslepend leven. Wierook heeft dat niet, die rook is scherp en moralistisch, het overheerst alles. Ik haat het. De kerk, de wierook en de bijbel hebben mijn moeder van mij afgepakt. En toen had ik geen vader en geen moeder meer. Toen had ik niemand.

Isabelle loopt met haar moeder een kerk binnen. Ze ziet er verwaarloosd uit. Haar jurkje is groezelig en er zit een scheur in, nee, twee scheuren. Haar moeder is in het zwart, het is het zwart dat zegt dat het leven op aarde niet belangrijk is, dat het gaat om wat daarna komt, dat nu alles geofferd moet worden voor wat straks komt.

Gerda zit geknield in de bank en bidt, Isabelle zit er onrustig naast. Ze kijkt rond. Niemand besteedt enige aandacht aan haar. Ze verveelt zich en trekt een vreemd gezicht naar het beeld van een heilige die op haar neerkijkt. Dan staat ze op en begint ze door de kerk te dwalen. Het is er donker en koud en de mensen fluisteren, alsof ze iets te verbergen heb-

ben. Er zijn ook gedeeltes waar je niet mag komen. Als ze daar loopt, sissen de mensen boos naar haar. Een onvriendelijk huis is het, de kerk, een koud, onaardig, agressief huis. Ze loopt verder. Bij de kaarsjes hangt een bakje met een gleuf erin voor het geld. Het lipje is los. Isabelle ziet het, opent het bakje en kijkt erin. Vervolgens kijkt ze om zich heen. Niemand te zien. Ze graait in het bakje en haalt er een handje muntstukjes uit, die ze snel verbergt in de zak van haar rok. Nu kan ze dingen kopen om nieuwe geuren mee te maken, dingen die niet in huis of in de tuin of in het bos zijn. Als ze opkijkt, ziet ze een stukje verderop een man zitten, hij is begin twintig en kijkt haar aan met heldere vrolijke ogen. En lacht. Hij heeft het gezien, natuurlijk, maar hij lacht, met zijn mond en zijn ogen.

De ogen van Pierre. Het was alsof ze licht gaven. Ze keken me zo vriendelijk aan, ik werd er als vanzelf naar toe getrokken. Zo lang ken ik die man al, zo lang.

Isabelle staat bij Pierre, die rustig achterover in de kerkbank zit. Hij kijkt haar geamuseerd aan. ‘Je hebt gestolen, hè?’

‘Ja.’ Ze zegt het met kracht in haar stem, alsof het iets is waar je je niet voor hoeft te schamen. De aanval is de beste verdediging.

Pierre lacht weer.

‘Jij moet erom lachen,’ zegt ze.

‘Ik moet er wel om lachen, ja.’

‘Dat is een zonde, als je steelt van de kerk.’

‘Weet ik.’

Ze zwijgen even. De jonge man kijkt naar haar haveloze jurkje. ‘Ben jij hier alleen?’ vraagt hij.

‘Mijn moeder is er ook. Die zit te bidden. Die bidt de hele dag.’

‘Ik zie het ja. Ze heeft zelfs geen tijd om te wassen.’

‘Nee. Bidden, bidden, bidden.’

‘Afschuwelijk.’

‘Houdt u ook niet van bidden?’

‘Nee.’

‘Waarom zit u hier dan?’

‘Ik zit afscheid te nemen. Weet je wat dat is, afscheid nemen?’

Isabelle knikt.

‘Ik zit afscheid te nemen van de kerk, want de kerk wil me niet zoals ik ben, maar ik kan mezelf niet veranderen. Begrijp je dat?’

‘Ja.’

‘Het zou een wonder zijn als je het begreep.’

‘De wonderen zijn de wereld nog niet uit,’ zegt ze, om indruk terug te maken op deze indrukwekkende man.

Pierre lacht weer. Hij strekt zijn hand uit en streeft haar even achteloos over haar rug. Zij schuift haar hoofd een beetje richting zijn arm en ruikt.

Parfum. Een man die parfum gebruikte. Een geweldige geur vond ik dat toen. *Moustache* van Rochas is dat geweest. Roos. Anjer. Mos. Amber. Heerlijk.

‘Wat ruikt u lekker.’

‘Dank je. Zeg maar *je en jij en Pierre*. Zo doen wij dat. Vind je niet? Kunnen wij niet gewoon vrienden worden?’

‘Dat is goed. Laten we dat doen.’

Ze kijken elkaar glimlachend aan.

Het was liefde op het eerste gezicht. Een onmogelijke liefde natuurlijk, de liefde tussen mij en Pierre was onmogelijk, om allerlei redenen, maar liefde was het. Nooit heb ik me meer bij iemand op mijn gemak gevoeld. Het is alsof hij mijn taal spreekt, het is de taal van iemand die vecht tegen pijn, maar hij doet dat met levenslust en scheppingsdrang. Ik begrijp dat. En hij begrijpt mij, hij begrijpt elk gevoel dat ik verwoord, ook al gaat het over geuren, dat maakt niet uit.

‘Mama?’

‘Mm?’

‘Ik ga naar Pierre toe.’

‘Wat?’

‘Ik ga naar Pierre toe.’

‘Wie is Pierre?’

‘Ik heb je toch over hem verteld? Die meneer van de kerk.’

‘O ja. En wat ga je daar dan doen?’

‘Zomaar.’

‘Waar woont die Pierre eigenlijk?’

‘In het mooie huis. Heb ik je toch ook verteld?’

‘O ja.’

‘Jij vergeet alles.’

‘Ben je terug met eten?’

‘Ja. Tot straks.’

Ze krijgt geen antwoord meer. Haar moeder zit alweer in de bijbel. Isabelle bedenkt, terwijl ze naar buiten loopt, dat iemand net zo veel van de bijbel kan houden als zij van de geuren. Dat is een troost. Haar moeder is niet gek of gemeen, ze heeft een passie, net als haar dochter, dat moet ze haar niet kwalijk nemen.

Pierre bewoont een statig herenhuis aan de rand van het dorp. Isabelle opent het hek en loopt over het brede tuinpad naar de voordeur toe. Aanbellen hoeft niet, want de deur zwaait al open.

*‘Entrez, mademoiselle.’*

Het meisje straalt en loopt naar binnen. Ze voelt zich opeens een vrouw nu en iemand die betekenis heeft voor iemand anders.

Even later zitten ze samen in de keuken. Ze drinken iets. Zij heeft limonade, wat meer gewoon alleen maar suiker is dan iets anders, maar haar belangstelling gaat uit naar wat hij heeft: Belgisch bier.

Bier is een kleine simpele geur, maar toch wel een mooie. Als het net ingeschonken is, is het het lekkerst. Dan is het heel koel en licht, alsof het omhoog gaat, alsof er even een minuscuul fris briesje waait.

‘Je krijgt geen slokje hoor.’ Pierre lacht.

Lacht die man altijd? Hoe kan iemand die niet geaccepteerd wordt, zo vrolijk zijn de hele dag?

‘Hoeft ook niet. Ik drink het zo ook wel. Met mijn neus.’

‘Drinken met je neus. Dat heb ik nog nooit gehoord.’

‘Het kan. Kijk maar.’ Ze ruikt aan het bier.

Pierre kijkt naar haar, met een ernstige blik nu. ‘Heb jij niet nog meer jurken?’

‘Vind je deze niet mooi?’

‘Niet zo heel mooi, maar hij staat je heel goed. Je hebt hem altijd aan, hè?’

‘Altijd? Twee keer! We kennen elkaar pas twee keer!’

‘Hij is wel een beetje vies. En dat was-ie gisteren al.’

Het meisje ruikt aan haar jurk. ‘Hij stinkt toch niet?’

‘Nee, maar er zitten vegen op.’

‘Het zijn geen vieze vegen.’

‘Zorgt je moeder wel goed voor je?’

‘Ik kan voor mezelf zorgen.’

‘O ja?’

‘Ja natuurlijk.’

‘Hoe oud ben je?’

‘Ik ben tien. En jij?’

‘Ik ben drieëntwintig.’

‘Zijn we bijna even zo oud.’

Pierre lacht weer. ‘Zal ik je het huis laten zien?’

Een schitterend huis was het, met een schitterende geur. De geur van oud en statig, vermengd met fris en schoon, van verleden en heden tegelijk. In de loop der jaren zullen mijn herinneringen het waarschijnlijk wel mooier gemaakt hebben dan het in werkelijkheid was, maar ik had nog nooit zoiets gezien en nog nooit zoiets geroken. Wat een schitterend huis, een kunstwerk was het. En hij woonde daar, mijn nieuwe vriend woonde daar.

‘Woon je hier alleen?’

‘Ja.’

‘Ben jij rijk?’

‘Mijn familie is rijk.’

‘Woon je niet met je familie?’

‘Nee.’

Ze komen binnen in de schitterende, ruime badkamer. Er staat een groot bad, een enorm bad.

‘O, wat mooi.’ Ze ruikt om zich heen. ‘Geweldig.’

‘De badkamer is de trots van het huis.’

Isabelle pakt onmiddellijk de zeepjes die daar liggen en ruikt eraan. ‘Lavendel. De geur van het bad.’

‘Jij houdt wel van lekkere luchtjes, hè?’

‘Ja.’ Ze ruikt nog eens aan het stuk zeep. ‘Lavendel en jasmijn. En nog iets. Maar dat weet ik even niet.’

‘En je hebt er verstand van ook.’

Ze ruikt aan een ander zeepje en knikt. ‘Appel. Deze is minder lekker dan die. Hier zitten dingen doorheen die er niet bij horen.’

Pierre lacht weer, maar het is anders, want nu glinstert er ook nog iets in zijn ogen. Het is iets van bewondering, maar ook herkenning. ‘Ik heb allerlei verschillende soorten en kwaliteiten. Ik koop altijd zeep als ik ergens ben.’

Ze kijkt hem aan. Wat is dit voor man? ‘Zo’n mooi bad in zo’n mooie badkamer heb ik nog nooit gezien,’ zegt ze.

‘Ik ga er ook elke dag in. Dat is het lekkerste moment van de dag.’



‘Mag ik ook een keer?’

‘Wil je dat?’

‘Mag het nu?’

Nu lacht hij opeens niet meer, hij kijkt ernstig. Hij lijkt zelfs even in de war. ‘Dat weet ik niet zo goed. Denk je wel dat je moeder dat goedvindt? Dat je zomaar bij een vreemde in bad gaat?’

‘Nee. Ik denk niet dat dat mag.’

‘Nee, dus misschien is het dan maar beter als dat we dat niet doen.’

‘Ik vertel het gewoon niet. Het is toch mijn eigen leven? Ik mag doen wat ik wil. Toch?’

Pierre kijkt haar aan, met twijfel in de ogen.

‘Ik zal het niemand vertellen. Alsjeblieft? Alsjeblieft, alsjeblieft?’

Hij aarzelt nog even, glimlacht dan. ‘Goed. Waarom niet? Als je dat wilt.’ Hij draait de kranen open. ‘Vooruit dan maar. Ik zal even handdoeken pakken.’

Alles van schoonheid dat je de eerste keer meemaakt, levert een herinnering op die je nooit meer vergeet. Ik kan me nauwelijks een mooiere gebeurtenis uit mijn leven bedenken. Het was een uurtje dat dagen duurde en dat ik duizend keer opnieuw beleefd heb, in gedachten en in dromen.

Mijn film, de film van mijn leven: de kleine Isabelle zit in het bad, met Pierre naast haar, op een stoel die hij uit de slaapkamer heeft gehaald. Hij kijkt met plezier naar het genietende meisje, laat soms even de kraan lopen voor wat extra heet water. Buiten begint de schemer al in te vallen.

Dat was een van de intiemste momenten die ik meegemaakt heb in mijn leven. Ook al was ik pas tien jaar oud, ik voelde me een vrouw en ik was een naakte vrouw, met naast me de liefste man van de wereld, die met me praatte over van alles, over kleine dingen, over wat zo ter sprake komt als je ontspannen bent.

‘Later wil ik ook zo’n bad.’

‘Bevalt je wel, hè?’

‘Heerlijk.’

Ze zwijgen. De stilte hangt met lichte sluiers waterdamp over hen heen.

‘Ik denk toch dat je er zo maar eens uit moet. Het begint buiten al donker te worden.’

‘Jammer. Mag ik vaker komen?’

Pierre lacht. ‘We zullen weleens zien.’ Hij pakt een grote handdoek,

spreidt die uit en houdt hem op. ‘Kom.’

Zij staat op uit het bad. ‘Moet jij me afdrogen.’

‘Nee. Beter van niet. Dat hoort niet.’

‘Mijn vader deed het ook altijd.’

‘Je vader is je vader en bovendien was je toen jonger.’

‘Wat maakt dat nou uit?’

‘Dat maakt heel veel uit.’

‘Mijn rug kan ik niet zelf.’

‘Ik doe je rug. Maar verder moet je het zelf doen.’

Dan droogt hij haar toch af. In stilte. Niet alleen haar rug, maar alles. Haar armen, benen, handen, voeten en zelfs haar billen en tussen haar benen, waar ze nog een kind is. Nog net. Hij doet het zonder spanning, maar toch teder. En zij geniet intens.

Ik denk dat dat het moment was dat mijn lichaam kennismaakte met erotiek en dat ik heel vaag begon te begrijpen wat dat stiekeme was dat zo’n grote rol speelde in de levens van de volwassenen.

Opeens begreep ik ook een beetje waarom ze er niet over praten, die grote mensen, omdat het zoiets kwetsbaars is en omdat het gepaard gaat met gevoelens van de oppervlakte, die snel komen en snel weer vertrekken, maar ook met die die heel diep vanbinnen zitten. Want ook weer daar: het heeft hoge tonen en lage tonen, er zit iets goddelijks en iets dierlijks bij, het is van lente en van winter, het is van bloemen en van stront.

Als ze op het punt van vertrekken staat, een half uur later, pakt hij haar even vast en kijkt haar ernstig aan. ‘Je moet het echt niet tegen iemand zeggen. Dat je hier in bad bent geweest en dat ik je heb afgedroogd. Dat mag echt niemand weten.’

‘Nee natuurlijk niet. Het is ons geheim.’

‘Ja, dat is het.’

‘Ik kom morgen weer. Goed?’

‘Moet je niet naar school?’

‘Jawel. Maar ik kan daarna komen.’

‘Doe maar niet.’

‘Waarom niet?’

‘Omdat...’ Hij valt stil. ‘Ik weet niet waarom niet,’ zegt hij dan.

‘Dan kom ik.’

Ze heeft het gevoel dat ze deze man al jaren kent, ik heb het gevoel dat ik deze man al jaren ken. Hoe kan dat? Hoe kan je in zo’n korte tijd zo

dicht bij iemand komen?

‘Ik hoef toch niet elke dag in bad? We kunnen ook naar buiten. Als het mooi weer is. Kunnen we gaan ruiken in het bos?’

Pierre lacht. Gelukkig, hij lacht weer. ‘Ruiken in het bos?’ vraagt hij.

‘De zomer komt eraan. Allemaal nieuwe geuren.’

‘Jij bent een heel bijzonder meisje.’

‘En jij bent de liefste man van de wereld.’

Ze kust hem op zijn mond. Zoals ze Lonnie heeft zien doen bij haar vader. Dat doe je als je echt om iemand geeft.

‘Dag Pierre.’

‘Dag Isabelle.’

Zij gaat. Hij kijkt haar na. Ze kijkt om en ziet dat hij haar nakijkt.

Wat is het verschil tussen de liefde van het lichaam en de liefde van de ziel? Als er alleen liefde van het lichaam is, is dat dan niet gewoon alleen maar de drang tot voorplanting? Niet dat dat verkeerd is, helemaal niet, ook dat is mooi, maar er is meer, er is ook iets anders, iets wat daaraan raakt, iets wat meeklinkt. Met Pierre klonk er meteen iets mee dat hoger was dan het lichamelijke, terwijl het lichamelijke toch meespeelde. Waarom zijn mannen met vrouwen en vrouwen met mannen, tenzij het mannen zijn die met mannen willen en vrouwen die met vrouwen willen? Gaat dat alleen over het lichaam? Hoe zit het dan met de liefde van de ziel van het lichaam?

In de huiskamer van de Hoedemakers zitten Isabelle en haar moeder aan tafel. Gerda bidt met de ogen gesloten. Isabelle wacht ongeduldig. Zij bidt niet mee.

‘En wij danken u voor deze maaltijd, Amen.’ De vrouw slaat een kruis en opent haar ogen.

‘Dat duurde wel lang zeg, deze keer, mam.’

‘Met God kan je niet te lang praten. Je hebt toch wel meegedaan?’

‘Ja hoor.’

Ze beginnen te eten. Het is al bijna koud.

‘Deze jurk moet worden gewassen, mam. Pierre zegt dat ik altijd dezelfde vieze jurk aan heb.’

‘Leg hem maar in de wasmand.’

‘Daar liggen ze al. De wasmand is vol.’

‘Misschien moet je me een beetje helpen, Isabelle, met alle dingen. Ik

heb maar twee handen.’

‘Je hebt ze de hele dag gevouwen.’

‘Hou je brutale mond. Je bent net je vader.’

Als je als kind iets mist, creëer je dat zelf. Je kunt je eigen vader worden en je eigen verzorger, maar gezond en natuurlijk is dat niet. Je doet het met onbewust protest, met het opbouwen van woede in je, die ooit naar buiten moet, maar je doet het, elk kind is een overlever. Omdat het geen keus heeft.

Ik heb mijn woede omgezet in actie, in bezigheid, in ambitie. Het heeft me afgeleid van het leven, het heeft me in beslag genomen, waardoor ik niet helemaal echt geleefd heb. Vind ik zelf.

Pierre en Isabelle vertoeven buiten in de vrije natuur, in een bos. Zij draagt de door haar zelf frisgewassen jurk en voelt zich er mooi in, ook al is het dan niet zo’n heel erg mooie jurk. ‘Maar het gaat niet alleen om bloemen. Bloemen zijn belangrijk. Maar bladeren hebben ook een geur. En wortels. En aarde. Heb je de aarde weleens geroken?’

‘Je ruikt de aarde als het geregend heeft.’

‘Nee, echt geroken. Echt goed geroken.’ Ze graait met haar handen in de aarde, pakt er wat van op, ruikt eraan en laat hem ruiken. ‘Dit is het alles, dit zijn wij. Dode bladeren, dode dieren, dode mensen. Alles ruik je hierin.’

‘Jij misschien. Ik niet.’

‘Jawel. Natuurlijk wel.’ Zij smeert de aarde dan in haar gezicht. ‘Kijk nou wat ik doe,’ lacht ze. ‘Nou ben ik helemaal vies. Ik moet gewassen worden, anders krijg ik op mijn donder van mijn moeder.’

Die middag staat Isabelle na het bad naakt met haar rug naar Pierre toe. Hij heeft haar al helemaal afgedroogd en streelt haar. Heel licht wandelt hij met zijn vingertoppen over haar huid. Het is een streling van boven naar onder en van links naar rechts. In de stilte.

Daar en toen ben ik voor het eerst bemind en beter dan ooit daarna. Het was niet meer dan flinterdunne aanraking, maar de intensiteit is nooit overtroffen. Het bevredigen van het verlangen is lang niet zo sterk als het verlangen naar meer, langer, intenser, dat zo overweldigend is. Nog nooit had ik zoiets gevoeld. Ik stond daar doodstil. En ik bewoog me niet. Ik was bang dat als ik me zou bewegen dat het zou ophouden.

Het is inmiddels 1950. Het huis van de Hoedemakers is een troep. Er staat wat achterstallige afwas en het is er vies en stoffig. Gerda zit daar met een ambtenaar van politie, op de achtergrond kijkt Isabelle toe, achterdochtig, en op haar hoede. Er gaat iets gebeuren, dat ruikt ze, maar wat?

‘Het geloof is een mooi iets, mevrouw Hoedemaker,’ zegt de man. ‘Maar men kan het ook overdrijven. Ik geloof niet dat het de bedoeling is dat we zo bezig zijn met de Heer dat we de rest om ons heen vergeten.’

‘Het is misschien nu even wat rommelig in huis, maar dat heb je overal weleens.’

De ambtenaar kijkt om zich heen. ‘Tja,’ zegt hij.

‘Mijn dochter wordt goed verzorgd.’ Er klinkt angst in haar stem, hoort Isabelle.

‘Ik heb daar eerlijk gezegd toch mijn twijfels over.’

De man ruikt naar goedkope sigaren en opgedroogd zweet, een verschrikkelijke combinatie. Toch ziet hij er aardig uit. Dat is mogelijk, bedenkt het meisje, het kan dat iemand een goed mens is en toch niet goed ruikt.

‘Van wie komt dat verhaal eigenlijk?’ Gerda kijkt op. Er glanst opeens felheid in haar ogen.

‘Dat doet er niet toe, en u moet het ook niet verkeerd opvatten. Het is bezorgdheid. Meer niet. Het is gewoon dat men wilde dat ik eens ging kijken hoe de zaken er hiervoor staan.’

‘In dit huis zijn wij van mening dat het gebed en het geestelijk leven belangrijker zijn dan aardse zaken. Omdat het leven hier toch alleen maar een voorbereiding is op wat erna komt.’

De man kijkt met vragende blik naar Isabelle. Zij reageert niet. Wat moet ze zeggen?

‘Het is belangrijk dat een kind hygiëne leert en er verzorgd bij loopt. Zeker als er geen vader in huis is.’

‘Wat heeft dat ermee te maken?’

‘U weet toch hoe dat gaat? U bent gescheiden, uw dochttertje loopt in een jurkje met wat vegen en strepen erop en de praatjes zijn in de wereld.’

‘Gaat het over een ongewassen jurk?’ Gerda kijkt naar Isabelle. ‘Van wie komt dit verhaal? Heeft die Pierre hier iets mee te maken?’

Een half uur later is de ambtenaar verdwenen. Er zijn afspraken gemaakt en beloftes gedaan, maar het ging allemaal niet van harte, bepaald niet. Isabelle ligt nu op haar bed, met wijd open ogen naar het plafond te

staren. Ze probeert te begrijpen wat er aan de hand is en ze probeert te voorspellen wat er kan gaan gebeuren, zodat ze zich kan wapenen en een plan kan maken. Haar moeder komt binnen en gaat bij haar zitten.

‘Isabelle.’

‘Ja mama.’

‘Ik doe toch mijn best? Ik geef je toch alles wat ik heb?’

‘Ja mama.’

‘We moeten ook bidden. We moeten veel bidden. Dat is belangrijk.’

Het meisje zwijgt. Ze heeft soms het gevoel dat ze de moeder van haar moeder is.

‘Je moet me maar een beetje helpen, liefje, met het huis en alles. Straks halen ze je bij me weg. En dat wil je toch niet?’

‘Nee mama.’

‘Welterusten.’ Ze buigt zich naar haar over en kust haar.

‘Het is nog geen avond, mama. Ik ga nog niet slapen.’

Dan opeens treft ze een blik in de ogen van haar moeder die ze nooit eerder heeft gezien. Opeens is het een heel andere vrouw. ‘Waar ruik jij naar?’ vraagt Gerda Hoedemaker scherp en er klinkt iets in haar stem wat Isabelle angstig maakt. ‘Wat is dat voor zeep? Dat is geen zeep van ons!’

Een meisje van tien jaar mag niet in een vreemd bad, een meisje van tien jaar mag zich niet laten afdrogen door een vreemde, een meisje van tien jaar mag haar rug niet laten strelen door een volwassen man. Een meisje van tien jaar mag van alles niet en als ze toch zoiets doet, wordt niet zij gestraft maar iemand anders. Hij namelijk.

Twee maanden later staat Pierre in het beklagdenbankje. Een rechter verhoort Isabelle.

‘En raakte hij je aan?’

‘Hij was heel lief voor me. Heel lief.’

‘Maar hij heeft je aangeraakt?’

‘Ja. Gestreeld. Heel lief.’

‘En toen was jij bloot?’

Isabelle zwijgt.

‘Geef eens antwoord, Isabelle!’

‘Ik was in bad geweest. U gaat toch ook bloot in bad?’

Een paar dagen daarna word het vonnis voorgelezen. Pierre staat met rechte rug en onbewogen. Isabelle ziet alleen zijn achterhoofd.

‘...en de rechtbank de strafverzwarende omstandigheid aanmerkt dat verdachte door te handelen zoals bewezen, gebruikgemaakt heeft van het geestelijk overwicht dat hij op het minderjarige slachtoffer heeft. Dit in overweging nemende alsmede gehoord hebbende de verklaringen van het slachtoffer, veroordeelt de rechtbank verdachte tot een gevangenisstraf van twintig maanden waarvan zes voorwaardelijk, met een proeftijd van twee jaar. Dat

betekent dus, voor alle duidelijkheid, dat u veertien maanden moet zitten. Wegens goed gedrag kan daar nog een derde van af. U kunt binnen veertien dagen tegen dit vonnis beroep aantekenen bij de griffie van de rechtbank.’

Hij had mijn rug gestreeld, hij was lief voor me geweest, als de eerste en de enige sinds mijn vader was vertrokken, en daarvoor moest hij de gevangenis in. Veertien maanden. Veertien maanden lang mocht hij niet meer in dat heerlijke bad. Wat een straf kreeg hij voor zijn liefde. Is liefde iets waarvoor je straf krijgt?

## 6.

Isabelle is veertien jaar en maakt ontbijt. 'Mam! Ontbijt!'

Er komt geen antwoord.

'Of wil je het daar hebben?'

Weer niks.

Het is 1954. In de woonkamer van het huis van de familie Hoedemaker zit Gerda in intens gebed. Isabelle, nu ook in verschijsning een jonge vrouw van veertien, komt binnen met een dienblad met toast, jam en koffie. 'Ontbijt.'

Geen antwoord.

Ze pakt haar moeder vast en schudt haar zachtjes heen en weer. 'Je moet eten. Kom op. Wat hebben we nou afgesproken?'

Gerda kijkt op. Oud en moe. 'Nee. Ik wil niet.' Ze hoest en wil verdergaan met bidden.

'Afspraak is afspraak. Je eet minstens twee boterhammen. God wacht wel even.'

'Isabelle!'

'Je hebt gisteravond ook al niks gegeten. Kom op nou.'

Haar moeder is echter alweer in haar gebed verzonken. Het meisje zucht, zet het dienblad neer en verlaat de kamer. Ze heeft haar best gedaan.

Je doet wat je moet doen en als het dan niet lukt, dan lukt het niet en ga je weer verder naar het volgende. Zo simpel is het leven. Ik heb geen spijt of frustratie over haar, geen schuldgevoelens, niets, ik heb gedaan wat ik kon.

Het geuratelier is inmiddels geworden tot een keurig archief van kleine flesjes met etiketten erop. Isabelle zit daar, in haar eigen domein, daar waar ze zichzelf is en leeft met de wereld die ze zelf heeft geschapen. Ze heeft een brief in haar handen, die ze bijna uit heeft.

In die tijd kreeg ik mijn brieven van Pierre. Hij was inmiddels alweer een tijdje uit de gevangenis en woonde in Friesland. Een nieuwe start in een nieuwe omgeving. Zou hij nog zo vrolijk zijn als hij toen was? Zou hij nog zo lachen zoals hij toen deed?

Ze leest hardop, alsof hij dan een beetje bij haar is: 'En ik heb die baan



bij die advocaat gekregen. Voorlopig kan ik hier blijven. Ik hoop echt dat je een keertje bij me langs kunt komen, het zou hier wel kunnen, niemand kent me hier. Lieve Bel, ik maak een einde aan deze brief, want morgen schrijf ik je weer en ik moet nog iets te vertellen overhouden. Dag liefje, ik hou van je, heel veel kussen van Pierre.'

Isabelle pakt een vel papier, besprenkelt dat subtiel met een paar druppels zelf gefabriceerd geurwater en schrijft bovenaan: 'Lieve Pierre.' Dan legt ze de pen neer en staart ze voor zich uit. Hier geniet ze van. Het gesprek is begonnen. Kijken wat er komt.

Op een avond stierf mijn moeder, biddend en lezend in de bijbel. Ze was opeens weg. Ik kan me niet herinneren dat ik er erg van geschrokken ben. Ze zag er ook wel gelukkig uit, zoals ze daar als dode in haar stoel zat. Tenslotte was ze altijd op weg geweest naar de dood, dus nu was ze waar ze wilde zijn.

Mijn film: Gerda ligt op haar bed, daar door haar dochter heen getild, te midden van wat bloemen. Isabelle staat ernaast en parfumeert het lijk met allerlei geurwatertjes uit diverse flesjes.

Ik heb geen dokter gebeld. Ik heb mama op bed gelegd met wat bloemen eromheen en ik heb haar besprenkeld met de mooiste geuren die ik had. Haar leven stond in de groeven van haar gezicht getekend. Mooi zag ze eruit. Weg van de gewone dagelijkse wereld, weg van het verdriet. Ik heb voor haar gezorgd tot aan haar dood, zoals mijn vader mij dat had opgedragen. Mijn taak was ten einde. Ik mocht gaan.

Ze kiest met zorg uit haar geurarchief de flesjes en flaconnetjes die ze mee wil nemen. Dat gaat haar niet gemakkelijk af. Ze moet afscheid nemen van wat ze vaak met veel aandacht en toewijding gevonden of ontdekt heeft. Toch gaat ze haastig te werk, of nee, het is niet haastig, snel is het, effectief, zonder aarzelen.

Ik was gelukkig zo slim om te beseffen dat ik snel moest handelen. Weg moest ik, zo vlug mogelijk. Ik was immers pas veertien jaar, dus ze zouden me in een pleeggezin stoppen, of in een weeshuis, en dat was nergens voor nodig, ik was zelfstandig, volkomen zelfstandig.

De jonge vrouw loopt met een rugzak op haar rug door een lichte regen. Haar tred is vederlicht en het lijkt of ze precies weet waar ze naartoe gaat.

Ook als ze de brief die ze in haar hand heeft op de bus heeft gedaan en haar weg vervolgt, is het duidelijk dat er geen aarzeling in het spel is. Ze is op weg naar haar doel en het is alsof ze weet waar dat zich bevindt.

Ik heb de politie op de hoogte gesteld van de dood van mama. Het was zaterdag, dus de brief zou pas maandag aankomen. Zo had ik twee volle dagen voorsprong. Het was de eerste dag van de rest van mijn leven, nooit heb ik dat sterker gevoeld dan toen.

Later die avond schuilt ze voor de regen, onder een afdakje bij een huis. Het is overal donker om haar heen. Ze snuift de geuren op die haar omringen. Ze legt haar hoofd op haar knieën. Voor rust en concentratie.

Het is soms alsof de duisternis ook een geur heeft, dat zal wel door de regen komen, die er is of er geweest is. Of het is vocht dat neerslaat als de temperatuur verandert. Mensen denken altijd dat water verdunt, maar het versterkt juist vaak. Water bij wijn maakt de smaak helderder, vocht in de natuur brengt de meest prachtige geuren naar buiten.

Vroeg in de ochtend zit Isabelle een boterhammetje te eten langs de kant van de weg. Ze zit vrolijk in zichzelf te zingen. Er komt een auto aan. Ze steekt achteloos haar duim op. De auto stopt.

Ik kreeg een lift van een echte vijftigerjaren man. Strak in het pak, haar met *brill cream* naar achteren gekamd, hoed binnen handbereik. Hij had iets te veel aftershave op gedaan natuurlijk, maar bij *Old Spice* stoort het me eigenlijk niet zo. Het is een goeie geur, recht door zee, eerlijk in zijn opdringerigheid, een echte mannengeur. Ja, een echte man was het, hij zat dan ook steeds begerig naar me te kijken. Bang was ik niet, waar moest ik bang voor zijn? Hij kon me niks doen, aan mij kon je zien dat je me als man niks kon aandoen, dat je dat wel uit je hoofd moest laten, ook al was ik dan een frêle meisje van veertien. Nee, ik heb nooit last gehad van mannen en hun lustgevoelens, daarom zijn vrouwen in mijn bedrijf ook altijd vrouwelijk geweest en mannen mannelijk, er was geen emancipatie nodig, er was geen angst, er was geen ongelijkheid.

‘Hoe oud ben jij?’

‘Negentien.’

‘Negentien? Weet je het zeker?’

‘Natuurlijk weet ik dat zeker. Denkt u dat ik niet kan tellen?’ Ze kijkt hem strijdlustig aan. De aanval is de beste verdediging.

‘Rustig maar. Je ziet er jong uit voor negentien.’

‘Ik heb de eeuwige jeugd.’

‘Waar moet je eigenlijk naar toe?’

‘Naar Friesland. Naar mijn vader. Ik zal het u maar eerlijk zeggen: ik was van huis weggelopen, maar ik ga weer terug.’

‘Heel verstandig. Nou, je hebt geluk. Ik ga naar Joure.’

‘Is dat in de buurt van Sint Nicolaasga?’

‘Redelijk in de buurt.’

Ze rijden. Isabelle pakt een envelop uit haar rugzak. ‘Ik heb hier het adres. Vindt u het erg om een stukje om te rijden?’

*Mister Old Spice* lacht. ‘Bijdehandje ben jij, zeg.’

Ruim twee uur later wordt Isabelle afgezet bij een boerderij op het Friese platteland. Ze loopt in de richting van de voordeur, maar ziet, voordat ze daar aankomt, verderop een man bezig met het snoeien van een boom. Het is Pierre. Hij ziet er prachtig uit, zo in de zon tussen de bladeren, die schitteren van alle kleuren groen. Ze gaat even op een boomstronk zitten om het tafereel rustig te kunnen bekijken.

Pierre is de man van mijn leven. De enige die er altijd geweest is. Vriendschap is eigenlijk veel beter dan die verdomde liefde. Liefde is hysterie en onrust, vriendschap is stilte, kalmte en zekerheid.

Dan ziet hij haar.

‘Hallo Pierre.’

‘Isabelle. Goeie god. Isabelle.’

Ze omhelzen elkaar, maar meteen maakt Pierre zich weer los. Schichtig kijkt hij om zich heen.

‘Kom binnen, kom binnen.’

Het begin van een nieuw gedeelte in de film over mijn jeugd: ze zitten tegenover elkaar aan de grote keukentafel, met grote deuren die openstaan naar buiten, de man en het meisje, en ze drinken thee. Hij kijkt, waarbij hij zijn ogen half dichtknijpt, alsof hij haar dan beter kan zien.

‘Wat is er?’

‘Je bent veranderd.’

‘Ja? Ik vind van niet.’

‘Ik bedoel ook niet uiterlijk, maar in hoe je bent.’

‘Hoe ben ik dan?’

‘Volwassen.’

‘Had ik je toch geschreven?’

‘Ik had toch nog het beeld van vroeger voor ogen.’

‘Vind je me dan nu niet meer lief?’

‘Alsjeblieft, zeg dat niet. Ik zal je altijd lief vinden. Altijd. Al worden we honderd.’ Hij wil haar strelen, maar houdt zich in.

Isabelle ziet het. Zij heft haar hand en streelt hem. Over zijn gezicht en zijn haar. Ze voelt zich ongelofelijk sterk, onaantastbaar. ‘Jij zal mij altijd lief vinden, al worden we honderd.’

Friesland lijkt de andere kant van de wereld. Er zijn daar geen geluiden en geen mensen, er is alleen wat wind in de bomen, daarbuiten, onder een lucht vol met witte wolken, verder is er niets. Het is een andere planeet.

‘Hoe ben je hier gekomen?’

‘Ik heb gelift.’

‘Gelift? Je bent gek.’

‘Ik ben niet bang.’

‘Waar heb je dan geslapen?’

‘Ik heb niet geslapen. Ik heb een beetje onder een afdakje gezeten toen het regende. Verder niks.’

‘Je bent stapelgek.’

‘Ik had geen keus. Ik moest wel.’

‘En nu?’

‘Nu ben ik hier.’

‘Ja.’

‘Je wilde toch dat ik op bezoek kwam? Dat schreef je.’

Pierre kijkt haar aan. In zijn ogen glanst liefde en tederheid, maar ook schichtigheid en nervositeit. ‘Hoor je nog weleens wat van je vader?’

‘Nee. Ik ben ‘m al bijna vergeten.’ Ze zwijgt even. Om zich af te vragen of ze de waarheid spreekt. ‘Dus ik heb nu niemand meer op de wereld behalve jou,’ vervolgt ze dan. ‘Dus ik kom bij je wonen.’

Pierre kijkt nu alleen nog maar angstig. Ze ziet het, maar zegt er niets over. Die avond zitten ze samen erwtensoept te eten.

‘Als ze erachter komen wie jij bent en wie ik ben en wat ons verleden is, dan gaat alles weer kapot.’

‘Hoe zouden ze erachter moeten komen? Ik vertel ze niks, jij vertelt ze niks.’

‘Je kunt niet zomaar verdwijnen.’

‘Waarom niet? Niemand die weet dat ik hier ben. Niemand hoeft er ook achter te komen.’

‘Moet je niet naar school dan?’

‘Ik wil helemaal niet naar school. Daar leer je allemaal onzin. Ik heb

mijn eigen school bij me.'

'Al je geurtjes zeker?'

'Ja.'

'Mensen zien je op straat lopen, in een winkel. Zeker in zo'n dorpje als dit. Je moet een identiteit hebben.'

'Ik ben jouw nichtje, ik ben wees, mijn ouders zijn omgekomen bij een auto-ongeluk en jij voedt me op. Dat kan toch?'

'Nee Isabelle.'

'Ik ben veertien jaar! Ze stoppen me in een tehuis!'

Pierre zwijgt even, onzeker is hij. Isabelle kijkt ernaar. Zijn open, sterke lach, die van toen in de kerk, die heeft ze nog niet gezien. Hebben de rechtszaak en de gevangenisstraf die van hem afgepakt? Zij neemt zich voor zelf de buitenwereld altijd de baas te blijven, haar kracht is van haar en niets of niemand zal die haar kunnen afnemen.

'We zullen papieren moeten hebben. Het is veel te gevaarlijk anders.'

'Goed. We moeten papieren hebben. Hoe komen we daaraan?'

'Misschien weet ik wel iets. Misschien weet ik wel iemand.'

'Goed zo, Pierre. Zie je nou wel?'

Nu lacht hij even. Een beetje. 'Wat ben jij veranderd. Je bent echt een vrouw nu, geen meisje meer.'

'Een vrouw van veertien.'

'Een vrouw van veertien ja. En ik ben een kind van bijna dertig.'

Ze lachen. Het is niet meer die lach, ziet zij, die lach die hij had. Die is voor altijd weg.

Drie dagen later zitten ze samen in een café in het dorp. Hij drinkt cognac, zij heeft een chocomel.

'Die man met dat bruine jasje en die zwarte broek. Zie je die?'

Isabelle kijkt voorzichtig. 'Ja.'

'Dat is Dirk en die ken ik. Is een vriend van mij. En hij is ambtenaar bij de burgerlijke stand. Als iemand ons kan helpen, is hij het.'

'Maar waarom zou hij ons helpen?'

'Ik ken hem vrij goed. En ik denk dat-ie wel begrip voor de situatie kan opbrengen.'

'Als hij naar de politie gaat, zit ik binnen een paar dagen in een tehuis.'

'Dirk gaat niet naar de politie.'

'Hoe weet je dat zo zeker?'

‘Dirk heeft een geheim. En ik weet daarvan. En Dirk weet dat ik ervan weet.’

‘Een geheim? Wat dan?’

Pierre zegt niets, glimlacht alleen maar, en hij heeft gelijk, een geheim is een geheim.

‘Ga je hem chanteren?’

‘Nee. Hij gaat ons helpen. Omdat hij zich de situatie kan voorstellen. Geloof me nou maar.’

‘Ik geloof je.’

Een paar uur later wandelen Pierre en Dirk in de nacht. Isabelle volgt op enige afstand.

‘Begrijp je?’

‘Ik begrijp het,’ zegt Dirk. ‘Wat wil je dat ik doe?’

‘Wat denk je dat we nodig hebben?’

‘Och. Niet veel. Een geboortebewijs. Een uittreksel van het geboorteregister. Dat is genoeg, denk ik. Kan ze zich hier inschrijven.’

‘Is dat een probleem?’

‘Om na te maken, bedoel je?’

‘Voor jou moet dat niet moeilijk zijn.’

‘Technisch misschien niet. Hoewel. Het geboortebewijs moet op het papier van de gemeente waar ze geboren is.’

‘Dat kan overal zijn. Waar dan ook. Kennen we ergens iemand?’

‘Ik heb een neef die bij de gemeente in Zierikzee werkt.’

‘Zierikzee lijkt me goed. Toch?’

‘Als ze er ooit achter komen dat ik er iets mee te maken heb, ben ik mijn baan kwijt.’

‘Het kan volkomen buiten jou om gaan. Als wij dat papier hebben, kunnen we het zelf invullen en haar inschrijven.’

Ze lopen even in stilte. Isabelle houdt haar adem in. Ze geniet hier ook van. Dit is het echte spannende leven.

‘Doe je het?’

‘Ik laat een dezer dagen wel even iets van me horen,’ zegt Dirk dan.

‘Dankjewel.’

Ze staan even stil, kijken elkaar aan, blikken dan even snel om zich heen en kussen elkaar vervolgens kort op de mond. Isabelle kijkt ernaar. Het ziet er mooi uit, twee mannen die lief tegen elkaar zijn, stelt ze vast.

Isabelle en Pierre zitten die avond nog even samen in een halve duis-

tennis. Er branden lampjes op de gang en twee kaarsen op tafel. Hij zit weer met een glas cognac.

‘Laat eens ruiken.’ Ze ruikt aan zijn glas. Het is de geur van haar vader. ‘Deze is beter dan die in het café.’

‘Heb je er verstand van?’

‘Dat ruik je toch? Hier zit geen rotzooi in. Dit is geen troebele geur, zoals die andere. Dit is helder, eerlijk. Mag ik een beetje voor in een flesje? Voor mijn verzameling.’

‘Als je het maar niet opdrinkt.’

‘Mag dat niet?’

‘Nee.’

Ze kijkt hem aan. ‘Van jou niet?’

‘Je bent veertien jaar.’

‘Nou en?’

‘Iemand moet het laatste stukje van je opvoeding op zich nemen.’

Ze smelt en kruipt tegen hem aan. ‘Dat is toch te laat. Ik heb mezelf opgevoed. En dat ging prima.’ Ze legt haar hoofd tegen hem aan, maar merkt dat zijn lichaam niet meegeeft.

‘Doe maar niet, Bel.’

‘Wil je me niet meer aanraken?’

‘Goeie god, het is geen kwestie van willen of niet willen.’

‘Er is hier niemand behalve jij en ik.’

‘Er was toen ook niemand behalve jij en ik.’

Ze schuift wat van hem vandaan. Schuld bewust. ‘Ik had kunnen liegen, als ik het geweten had. Als ik het begrepen had. Nu kan ik liegen.’

‘Voor de wet ben je nog een kind en de wet is wet.’

‘Ik ben tegen een wet die zegt dat mensen niet lief voor elkaar mogen zijn.’

‘Ik ook, maar het helpt niet om ertegen te zijn.’ Hij neemt een flinke slok cognac en verslikt zich.

Isabelle kijkt naar zijn gezicht, terwijl hij hoest, het is alsof het overal een klein beetje trilt, vibreert. Zijn huid is anders, de trek om zijn mond, de blik in zijn ogen. Wat zijn ze allebei veranderd in een paar jaar.

‘Welterusten.’ Ze kust hem op de mond en gaat. Ze is moe.

Mijn film: Isabelle staat alleen in haar donkere opkamertje. Ze staat naakt voor de spiegel en kijkt naar zichzelf. Ze ziet haar ranke benen en kleine borsten en vraagt zich af of ze mooi is. Ze is niet zoals Lonnie, die

weldadige vormen heeft ze niet. Dat is toch waar mannen van houden? Mannen die anders zijn dan Pierre, mannen die van vrouwen houden, zoals mister *Old Spice*. Hoe zou dat zijn, als je je overgeeft aan een man die met je doet waar hij zin in heeft? Ze sluit haar ogen en streelt zichzelf. Op allerlei plekken.

Twee weken later zitten Pierre en Isabelle met een formulier waarop het briefhoofd van de gemeente Zierikzee prijkt. Pierre vult het in. ‘Volgens Dirk doen we er verstandig aan je een andere naam te geven.’

‘Ik vind *Isabelle* mooi. Ik wil geen andere naam.’

‘Een andere achternaam, bedoelt-ie. Hoe wil je heten?’

‘Moet ik het zeggen?’

‘Ja, natuurlijk. Het is jouw naam. Ik zou maar iets gewoons nemen. De Vries of Van Dijk.’

‘Isabelle van Dijk? Isabelle de Vries?’

‘Zeg het maar.’

‘Isabelle van Dijk.’

‘Saai.’

‘Precies. Saai, dus veilig. Dat moest toch?’

Het formulier wordt een paar dagen later door Dirk in de archieven van de gemeente opgenomen en dat is dat. Isabelle van Dijk bestaat nu en er is niemand die er nog naar omkijkt. Officieel is ze zestien jaar, ze hoeft dus niet meer naar school, en voor de dorpingen is ze het nichtje van Pierre, wier ouders zijn omgekomen. Het is een drama waar niemand naar vraagt, het is duidelijk dat dat te pijnlijk is en dat deze twee eenzaam op de puinhopen van het verleden een nieuw bestaan proberen op te bouwen. Nu laat iedereen in Sint Nicolaasga en in de rest van de wereld de twee met rust.

‘We gaan nooit meer uit elkaar,’ zegt zij.

Hij glimlacht, het is een wat meewarige glimlach. Het is zo mooi, de bravoure van de jeugd, daar moet je geen afbreuk aan doen. Die komt vanzelf, het leven regelt dat zelf.



## 7.

Nieuwe scène: het is 1956, Isabelle ligt op haar inmiddels verbouwde slaapkamer, vandaag echt zestien jaar oud geworden, met wijd open ogen te wachten. Er wordt op de deur geklopt en Pierre komt binnen, met een dienblad met thee.

‘Lang zal ze leven, lang zal ze leven in de gloria. Goedemorgen. Gefeliciteerd.’

‘Goedemorgen. Hoe laat is het?’

‘Laat. Sliep je nog?’

‘Nee.’

‘Ik heb thee voor je. Jasmijn.’

‘Lekker.’

Hij zet het blad neer en schenkt in. ‘Citroen?’

‘Graag.’

’s Morgens opwekkende citrus, daarna lichte bloemengeuren en later in de middag hout, dan blijf je de hele dag energiek.

‘Voor de wet ben je vandaag achttien geworden. Hoe voel je je? Volwassen?’

‘Ja, maar dat voelde ik me gisteren ook.’

‘De wet is de wet. Maar je hebt gelijk. Je was het al. Een vrouw is al volwassen als ze zestien is. En jij was het al op je veertiende.’

‘En een man?’

‘Eenentwintig. Of hij wordt het nooit. Zoals ik. De meeste mannen worden het nooit.’ Hij geeft haar een kopje thee. ‘Ik ben en blijf nog een kind.’

‘Dan ben je vanaf vandaag mijn zoon.’

‘Dat is goed. Dat wil ik graag zijn.’

Later die ochtend eten ze taart ter gelegenheid van haar verjaardag, of nee, Isabelle eet er niet van, of nauwelijks. Ze ruikt aan de slagroom en de bakkersroom en de cake, en neemt hier en daar kleine hapjes om de textuur te ervaren. Pierre kijkt ernaar en zegt er niets van. Hij is het inmiddels wel gewend. Maar hij vond toch dat er taart moest zijn.

‘Dus jij denkt dat ik al volgroeid ben?’

‘Heb ik dat gezegd?’

‘Als ik nu volwassen ben?’

‘Vind je jezelf te klein?’

'Ik zou grotere borsten willen hebben. Zoals Lonnie.'

'Ach ja.'

'Ik vind dat wel mooi, mooi groot. Jij?'

'Daar heb ik geen verstand van.'

'Natuurlijk heb jij daar verstand van. Je weet toch wat mooi is en wat niet? Kijk.' Ze doet haar shirt omhoog en laat haar blote borsten zien.

Pierre kijkt weg, maar lacherig. 'Hou op zeg.'

'Zo gaat het wel, maar als ik op mijn rug lig, verdwijnen ze helemaal.'

'Doe dat shirt naar beneden.'

'Doe niet zo kinderachtig, je ziet me toch zo vaak?'

'Laten we eerst taart eten en het daarna over je borsten hebben. Als dat per se moet.'

'Ik denk er wel vaak aan hoor.'

'Waarom?'

'Aan seks en zo.'

'Doe als ik: denk er veel aan en heb het er nooit over.'

Ze lachen.

Na de taart en het douchen en aankleden staat Isabelle op het punt naar buiten te gaan. 'Ga je mee?'

'Wat ga je doen?'

'Lopen. Ik zie wel waarheen.'

'Je neus achterna.'

'Ik denk dat alles anders ruikt vandaag. Het is vochtiger en de wind is gedraaid. Ga mee.'

'Ik heb dat reukvermogen van jou niet.'

'Ik zal je erover vertellen.'

'Ga maar alleen.'

'Is er iets met je?'

'Nee.'

'Ben je treurig?'

'Waar zou ik treurig over moeten zijn? Het is feest vandaag. Mijn dochter is volwassen en mijn moeder geworden. Ga maar. Ik ga het eten maken. Ben je voor het donker terug?'

'Makkelijk.'

Ze gaat. Hij kijkt haar na, toch treurig, ziet ze als ze omkijkt. Wat zou er zijn?

Ze is het snel vergeten. Het is een prachtige dag en ze loopt door de

weide, bloemen verzamelend die her en der staan.

Elke geur in de natuur is anders in elk jaargetijde, is anders op elk moment van de dag, is anders als er wind is en is anders als de wind ergens anders vandaan komt dan gisteren.

Ze loopt bij de rand van een bos, waar van alles bloeit. Daar ziet ze een jongeman die ze nog niet kent. Ook hij plukt bloemen.

‘Is het voor je meisje?’

Hij kijkt op. ‘Hè?’

‘Is die bos voor je meisje?’

‘Ja.’

‘Laat eens ruiken.’ Ze neemt hem het boeket uit handen en steekt haar neus erin. Even sluit ze haar ogen, voor de concentratie, en opent ze dan weer. ‘Goed. Goed gedaan.’ Ze geef hem zijn bloemen weer terug.

Hij lacht. ‘Hoe bedoel je, goed gedaan?’

‘Goeie samenstelling. Mooi in balans.’

‘Ruik je dat?’

‘Ja natuurlijk. Jij niet?’

‘Nee. Ik pluk ze gewoon. Welke ik mooi vind.’

‘Kan ook. Dat doe je dan heel goed. Zo zie je maar.’

‘Wat zie je?’

‘Dat je ook met ogen kunt ruiken.’

Hij kijkt haar aan. ‘Woon jij hier in het dorp?’

‘Ja. Jij niet, hè?’

‘Jawel hoor.’

‘Dat kan niet. Ik heb je nooit gezien.’

‘Ik zit op een kostschool. Ik ben nu even een paar weken hier. Bij mensen. Bij de ouders van het meisje voor wie ik deze bloemen pluk.’

‘Mooi. Lief.’

‘Ik heet Maarten.’

‘Ik ben Isabelle.’

Even later lopen ze samen door de weide en verzamelen ze nog meer bloemen van allerlei kleuren, het worden twee enorme boeketten.

‘Het is een kostschool met allemaal jongens.’

‘Lijkt me saai.’

‘Is het ook. Maar ik schrijf. Ik ben schrijver.’

‘Dan is het goed. Voor een schrijver is het goed om op te groeien op een kostschool.’

‘O ja?’

‘Zeker. Dat is bewezen. Schrijf je ook brieven?’

‘Ook.’

‘Ga je mij eens een brief schrijven?’

‘Wil je dat?’

‘Ja natuurlijk. Doe je dat echt? Beloof je het?’

‘Ik beloof het.’

‘Dan zal ik je terugschrijven. Of misschien stuur ik gewoon een wit vel. Met een geur. Woorden zijn ook niet alles.’

Ze staan dicht bij elkaar.

‘Nee.’

Dan kust zij hem op de mond. Het gaat volstrekt vanzelf.

Als je iets zeker weet, is het leven eenvoudig. Ik ben dan ook niet verlegen of zo, als ik iets heel erg zeker weet, ben ik niet bang en niet verlegen. Dan is er het hogere dat me kracht geeft, de kracht van het onafwendbare lot.

‘Kom je even mee naar waar ik woon? Dan kun je Pierre ontmoeten.’

‘Wie is Pierre?’

‘Mijn oom. Bij wie ik woon. Mijn ouders zijn er niet meer.’

‘Wat erg.’

‘We praten er niet over. Het is verleden tijd.’

Een uur later komen ze aan bij de boerderij. Pierre is buiten aan het werk, ziet de twee en stopt met wat hij aan het doen is.

‘Dit is Maarten.’

‘Hallo Maarten.’

De twee geven elkaar een hand en daarna krijgt Pierre de enorme bos bloemen die Isabelle voor hem geplukt heeft. Ze neemt hem die ook meteen weer af en loopt ermee naar binnen. ‘Ik zal ze in het water zetten.’

De andere twee staan even onwennig tegenover elkaar. Ongemakkelijk ook.

‘We zijn elkaar gewoon tegengekomen, Maarten en ik. Bij het bos,’ roept zij nog. ‘Komen jullie mee naar binnen?’

De jongeman krijgt een stuk taart, waar nog veel van over is.

‘Ze is jarig vandaag.’

‘Waarom heb je dat niet gezegd?’

‘Had je dan in het bos een cadeautje voor me gekocht?’

‘Alsjeblieft.’ Hij geeft haar zijn bos.

‘Maar die zijn toch voor je meisje?’

Ze zwijgen. Pierre krijgt tranen in zijn ogen. Ze ziet het, ze begrijpt het en ze weet dat alles gaat zoals het moet gaan, net zoals hij dat weet. Dingen gebeuren gewoon en je kunt niet anders dan erin meegaan.

Een week later, als Isabelle op haar kamer bezig is met haar geurverzameling, ze ruikt en ruikt en maakt aantekeningen, hoort ze Pierre opeens roepen.

‘Bel! Bezoek!’

Ze kijkt vreemd op. Bezoek? Er klinkt ook iets in zijn stem wat ze niet meteen kan thuisbrengen en vervolgens wel: het is bezorgdheid waar hij niet voor uit durft te komen, die hij niet wil laten horen.

‘Er is iemand voor je. Eva.’

Eva van der Kamp is een meisje dat Isabelle kent uit het dorp, dat wil zeggen, ze weet wie het is, omdat ze opvallend is en wel grote borsten heeft, waar ze best vaak met jaloezie naar heeft gekeken. Wat een bezit. Ze hebben nog nooit met elkaar gepraat en nu opeens komt ze op bezoek. Allebei doen ze alsof dat niet vreemd is en Eva bewondert even later de geurverzameling.

‘Goh, en schrijf je dat dan allemaal op?’

‘Doe ik al heel lang.’

‘Zoals een dagboek eigenlijk?’

‘Zoiets. Mijn geuren.’

De geur van Eva bracht me in verwarring. Omdat ik die niet kon plaatsen. Misschien was het wel angst dat ik rook, een soort angst, diep vanbinnen, weggestopt, verborgen. Of ging het nog verder en was het haat? Kun je haat ruiken? Of heet het dan geen ruiken meer? Misschien is het dan meer een soort intuïtief gevoel. Of is dat hetzelfde als geur? Het verwarde me, Eva verwarde me, ik was verward.

‘Maarten vertelde me dat jij aan bloemen kan ruiken welke het zijn.’

‘Dat is niet zo moeilijk. Dat kan jij toch ook wel?’

‘Nee hoor.’

‘Je ruikt toch wel of het een roos is of een lelietje van dalen?’

‘Ik denk het niet. Ik heb het nooit geprobeerd.’

Van beneden klinkt Pierre. ‘Thee! Voor wie wil!’

‘Wil je thee?’

‘Graag.’

‘Zullen we naar beneden gaan?’

Eva trekt met haar ogen. Ze rollen heen en weer in hun kassen, alsof het knikkers zijn. ‘Kunnen we het ook hier drinken? Ik ben zo benieuwd naar al die geurtjes van je.’

‘Is goed. Ik ga wel even halen. Ik ben zo terug.’

Even later zitten ze samen thee te drinken en praten ze over dingen waar meisjes van hun leeftijd over horen te praten. Over gevoelens, over jongens, over kleding. Het lijkt een toneelstukje, omdat het geen echt gesprek is. Het is niet dat ze iets van elkaar willen weten of dat ze elkaar iets willen vertellen, weet Isabelle, integendeel, het is omdat ze elkaars vijanden zijn en elkaar willen bekijken en beoordelen.

Ik heb eens een parfum moeten maken dat ‘Jaloezie’ heet. De naam geeft meteen al de uitgangspunten: zoet, zwaar, met scherpe, felle tonen in het hart en een topnoot die dat maskeert.

Een paar dagen later treft Isabelle Pierre die bezig is zijn koffers te pakken. ‘Ben je hier? Wat is er? Wat doe je?’

‘Ik ben mijn koffers aan het pakken. Zoals je ziet.’

‘Wat is er aan de hand?’

‘Je vriendje belde.’

‘Mijn vriendje? Wie bedoel je?’

‘Maarten.’

‘Wat is er?’

‘Ze weten het.’

‘Wie weet wat?’ De schrik slaat haar om het hart.

‘Ze weten het. Van mijn veroordeling. Ze weten het van jou en mij.’

‘Hoe kan dat?’

‘De vader van dat meisje heeft het uitgezocht. De vader van Eva. Ze weten alles. Ik kan hier niet blijven.’

‘Wat wil je dan? Vluchten?’

‘Zo ver mogelijk. Ik moet weer helemaal opnieuw beginnen. Jij moet ook weg, ze weten nu wie je bent, we kunnen niet bij elkaar blijven.’

Het duurt even tot wat hij zegt tot haar doordringt. Dan kijkt ze op, met felle ogen. ‘Ik begrijp het niet. Waarom hebben ze het onderzocht? Hoe wisten ze dat er iets te vinden was?’

‘Ik weet het niet. Misschien heb jij iets verteld. Misschien zonder dat je het zelf in de gaten had. Ik weet het niet.’ Pierre heeft zijn gezicht op slot gezet, er is niets op te zien, alleen starre vastberadenheid, hij klemt zijn

kiezen op elkaar.

‘Ik heb niemand iets verteld. Eva niet en Maarten niet. Ik heb niemand iets verteld!’

‘Ze weten het. Dat is een feit. We moeten weg hier.’

‘Ik ga niet. Ik ga niet!’

Ze kijken elkaar aan. Hij stopt met inpakken en ploft neer op het bed, somber en vermoeid. De stilte buiten is oorverdovend, ze bonkt in hun oren.

‘Pierre.’ Ze trekt hem omhoog, haar ongelukkige zoon, en ze omhelzen elkaar. Ze drukt haar lichaam tegen het zijne en ze nestelt zich in zijn omhelzing, die stevig is nu, steviger dan ooit eerder daar in Friesland. Nu mag dat, nu kan dat, er is nu niks meer te verliezen.

Scène zonder geluid, alleen muziek: het is een week later. Isabelle zit voor het raam. Ze kijkt naar buiten. Een auto stopt en een tweetal mannen stapt uit. Ze lopen naar de boerderij. Dan wordt er gebeld, ze reageert niet, de bel gaat nog eens, ze doet niets.

Het vreemde is dat elke verandering of elk afscheid ook altijd een soort opwinding bij me heeft opgeroepen. Nieuwsgierigheid naar de toekomst zal dat wel zijn. Wat zou er nog meer te beleven zijn? Een nieuw bestaan betekent nieuwe geuren tenslotte. Ik ging die dag op weg naar een nieuw leven en dus naar nieuwe geuren. Ik wist nog niets van de grote teleurstellingen en de pijnlijke jaren die me te wachten stonden.

# Ode Parfum

ROMAN  
Geertje Geerlings

